

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МАРІУПОЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ФІЛОЛОГІЇ ТА МАСОВИХ КОМУНІКАЦІЙ
КАФЕДРА ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

До захисту допустити:
Завідувач кафедри
 Кудлай В.О.
«12» листопада 2024р.

**«ЦИФРОВІЗАЦІЯ АРХІВІВ В УКРАЇНІ:
ТЕХНОЛОГІЇ ТА СТРАТЕГІЯ»**

Кваліфікаційна робота
здобувача вищої освіти другого
(магістерського) рівня вищої освіти
освітньо-професійної програми
«Керування документаційними
процесами та розвиток цифрової
громади»
Кострюліної Поліни Дмитрівни

Науковий керівник:
Петрова Ірина Олександрівна,
кандидат історичних наук, доцент, доцент
кафедри інформаційної діяльності

Рецензент:
Сальнікова Наталія Валеріївна,
кандидат історичних наук, доцент,
професор кафедри міжнародних відносин,
інформації та регіональних студій
Національного авіаційного університету

Кваліфікаційна робота захищена
з оцінкою відмінно 97А
Секретар ЕК Петрова І.О.
«19» грудня 2024 р.

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	8
1.1. Нормативно-правова база архівної справи.....	8
1.2. Система архівних установ.....	22
Висновки до розділу 1.....	34
РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА.....	36
2.1. Цифрове суспільство: сенс нової фази еволюції цивілізації.....	36
2.2. Діджитал проекти сучасного українського суспільства загальнодержавного призначення.....	44
Висновки до розділу 2.....	55
РОЗДІЛ 3. АРХІВНА ЦИФРОВІЗАЦІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ.....	57
3.1. Впровадження та використання цифрових технологій в архівній справі.....	57
3.2. Стратегічні цілі цифровізації українських архівів.....	66
Висновки до розділу 3.....	73
ВИСНОВКИ.....	74
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	77

ВСТУП

Актуальність дослідження цифровізації в архівній справі зумовлена сучасними викликами, з якими стикається суспільство в умовах стрімкого розвитку інформаційних технологій. Архіви є невід'ємною складовою національної культурної спадщини та інформаційної інфраструктури України, забезпечуючи збереження документальної пам'яті. У сучасному світі, де інформація стає ключовим ресурсом, ефективна організація роботи архівів і доступ до їхніх фондів є важливим завданням.

Переходу до цифрового формату вимагають не лише внутрішні потреби архівної галузі, а й інтеграція України у міжнародний інформаційний простір. Використання цифрових технологій відкриває нові можливості для збереження та використання документів, забезпечуючи їх довготривалу збереженість та доступність. Це дозволяє не лише оптимізувати процеси архівної справи, а й розширити аудиторію, яка може користуватися архівною інформацією завдяки онлайн-доступу.

Дослідження актуальне також з огляду на виклики, пов'язані з воєнними діями на території України. Архівні фонди часто знаходяться під загрозою фізичного знищення, що вимагає застосування сучасних технологій для їхнього захисту. Створення резервних цифрових копій, використання хмарних технологій і впровадження систем захисту даних є необхідними кроками для забезпечення безпеки інформації.

Окрім цього, цифровізація архівної справи сприяє реалізації державної стратегії щодо побудови цифрового суспільства. На загальнодержавному рівні впровадження електронного урядування та інтеграція архівів до цифрових платформ є важливими кроками на шляху до прозорості та відкритості в роботі державних установ. У цьому контексті архіви виконують не лише функцію збереження, а й стають важливим інструментом забезпечення доступу до інформації для громадян, науковців і дослідників. Цифровізація дозволяє

ефективніше зберігати та обробляти великі обсяги даних, забезпечувати їхню цілісність і доступність, що є ключовим фактором для підвищення ефективності роботи архівних установ.

Таким чином, дослідження цифровізації в архівній справі є важливим для вирішення багатьох стратегічних завдань: збереження національної пам'яті, інтеграції в міжнародний інформаційний простір, зміцнення інформаційної безпеки та підтримки розвитку цифрового суспільства. Ці аспекти підкреслюють високу актуальність теми в умовах сучасних викликів. Подальший розвиток цифрових технологій в архівній справі забезпечить не лише збереження культурної спадщини, але й сприятиме економічному зростанню через монетизацію архівних послуг та залучення додаткових ресурсів для їх підтримки.

Об'єктом дослідження є цифровізація архівів в Україні.

Предметом дослідження є організаційні засади функціонування архівних установ в умовах діджиталізації українського суспільства, впровадження інноваційних технологій у сфері збереження та доступу до архівних матеріалів, а також перспективи розвитку архівної справи.

Метою дослідження є з'ясування стану цифровізації архівної галузі України, рівня впровадження та використання новітніх технологій в роботу українських архівів, стратегічних напрямів подальшого розвитку архівної справи.

Завдання дослідження:

- проаналізувати нормативно-правову базу архівної справи;
- розкрити особливості системи архівних установ в Україні;
- охарактеризувати цифрове суспільство як сенс нової фази еволюції цивілізації;
- проаналізувати діджитал проекти сучасного українського суспільства загальнодержавного призначення;
- з'ясувати стан впровадження та використання цифрових технологій в архівній справі;

– визначити стратегічні цілі цифровізації українських архівів.

Стан дослідження теми цифровізації архівної справи в Україні привертає увагу як науковців, так і практиків. Значна кількість робіт аналізує нормативно-правові основи організації архівів. Особлива увага приділяється питанням цифрового розвитку. Наприклад, у роботах Н. Залеток та Є. Чорноморця акцентується на викликах впровадження електронних послуг, зокрема технічних бар'єрах та юридичних аспектах їх впровадження в архівних установах України [20;21]. У праці Л. Перчук, Р. Вовченка та О. Артюха розглядаються особливості цифровізації документообігу в державних установах, що включає архіви як ключовий компонент модернізації системи управління документами [45].

Науковці також досліджують технічні й організаційні бар'єри, пов'язані з інтеграцією до європейського архівного простору, а також питання захисту архівних матеріалів у сучасних умовах війни. Наприклад, у статті Ю. Ковтанюка висвітлено проблематику збереження архівів у контексті воєнного стану, зокрема ризики втрати даних та необхідність резервного копіювання у цифровому форматі [23;24].

Тема цифрового суспільства також активно досліджується. В. Воронков, Ю. Каганов і Н. Метеленко у своїй роботі аналізують формування цінностей цифрового суспільства в умовах глобалізації та індустрії 4.0, акцентуючи увагу на зміні ролі інформації та знань [6]. У статті Д. Дубова, О. Ожевана та С. Гнатюка розглядаються глобальні виклики, які постають перед Україною в умовах інформаційного суспільства, та національні можливості адаптації [17]. Л. Мураховська, В. Суслов, О. Гороховой та О. Христофоров досліджують розвиток цифрового суспільства в умовах воєнного стану, акцентуючи увагу на швидкій адаптації до нових реалій [38].

В. Г. Курило та М. В. Комова досліджують технічні аспекти інтеграції програмного забезпечення для оцифрування документів, що сприяє ефективності роботи архівних установ[32].

У роботі О. Перчук, Р. Вовченко та О. Артюх аналізують процес переходу на цифрові технології в державних установах, зокрема в бібліотеках та архівах. Вони розглядають виклики та можливості впровадження цифрових технологій та надають рекомендації щодо оптимізації цифрового документообігу[45].

Джерельна база кваліфікаційної роботи охоплює різноманітні нормативно-правові документи, наукові дослідження, концептуальні стратегії, аналітичні матеріали, а також спеціалізовані програмні продукти, що є основою для цифровізації архівної справи. Основу джерельної бази складають офіційні нормативні акти, такі як Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» [74] та «Правила роботи архівних установ України» [62], які визначають ключові аспекти архівної справи. Важливу роль відіграють концептуальні документи, зокрема «Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року» [86], що встановлює основні напрями модернізації архівної діяльності. Окреме місце займають аналітичні матеріали, такі як звіти та дослідження, присвячені впровадженню цифрових технологій у цій сфері.

До джерел програмного забезпечення відносяться державна онлайн-платформа для електронного урядування «Дія» [15], яка інтегрує електронні послуги; «Міжархівний пошуковий портал» [36], що є інструментом для роботи з цифровими архівами України; Цифрова бібліотека «Культура України» [39], яка надає доступ до оцифрованих документів; система електронного документообігу в сфері охорони здоров'я «eHealth» [35]; освітні платформи «EdEra» [104] і «Prometheus» [106], що забезпечують навчання в контексті цифрової трансформації. Ці джерела формують ґрунтовну основу для аналізу сучасного стану цифровізації українського суспільства.

У дослідженні використано низку наукових публікацій. Така багатогранність забезпечує всебічний підхід до аналізу теми.

Методологічна база кваліфікаційної роботи ґрунтується на використанні загальнонаукових та спеціальних методів дослідження, що забезпечують комплексний підхід до аналізу теми. Зокрема, методи аналізу та

синтезу дозволяють структурувати інформацію про систему архівних установ України, нормативно-правову базу організації їх діяльності. Історичний метод спрямований на дослідження становлення інформаційного суспільства, зокрема в нашій державі. Емпіричний метод слугує основою для збору фактичних даних про стан архівних установ і рівень їх цифровізації. Наукова обґрунтованість досягається завдяки інтеграції нормативних, теоретичних та практичних джерел, що охоплюють як національний, так і міжнародний досвід.

Практичне значення дослідження полягає у можливості застосування матеріалів кваліфікаційної роботи у навчальному процесі на спеціальності 029 «Інформаційна, бібліотечна та архівна справа» під час викладання таких курсів як «Архівознавство», «Архівна справа: традиції та новації», а також при розробці перспективних спецкурсів пов'язаних з проблемами організації архівної справи.

Апробація результатів дослідження відбулась на:

- Декаді студентської науки 2024, Маріупольський державний університет, м. Київ, 05 березня 2024 р. [28];
- Міжнародній науково-теоретичній конференції молодих учених «Культура та інформаційне суспільство XXI століття», Харківська державна академія культури, м. Харків, 18–19 квітня 2024 р. [46];
- II Всеукраїнській науково-практичній конференції з міжнародною участю «Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі», Маріупольський державний університет, м. Київ, 24 жовтня 2024 року [27].

Загальна кількість **публікацій** – 4. Це тези наукових конференцій різного рівня, одні з яких прийняті та затверджені до друку оргкомітетом Декади студентської науки 2025 в МДУ на тему «Організація архівної справи в Маріупольському державному університеті: сучасний стан та перспективи розвитку».

РОЗДІЛ 1.

ОРГАНІЗАЦІЙНІ ЗАСАДИ АРХІВНОЇ ГАЛУЗІ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

1.1. Нормативно-правова база архівної справи

Архівна справа є важливою складовою національної культурної спадщини та інформаційної інфраструктури держави. Вона забезпечує збереження, облік, використання та захист документів, що мають історичну, культурну, наукову та практичну цінність. Нормативно-правова база архівної справи визначає основні принципи, правила та процедури, які регулюють діяльність архівних установ та організацій.

Розглянемо основні нормативно-правові акти, які регламентують організацію архівної справи.

Головний Закон України – Конституція України, що була прийнята 28 червня 1996 року впливає на створення правових умов для збереження та використання архівних документів, що є важливим елементом національної культури. Конституція гарантує право громадян на доступ до інформації, що включає можливість користування архівними документами. Вона також встановлює обов'язок держави забезпечувати збереження культурної спадщини, до якої належать і архівні документи [25].

Базовим законом, який визначає правові основи створення, функціонування та розвитку Національного архівного фонду, а також роботу архівних установ, що забезпечують збереження документальної спадщини країни, є Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи». Документ було прийнято 24 грудня 1993 року [74]. Структурно він складається з преамбули, 10 розділів та 43 статей. Після проголошення незалежності України закон став першим документом, в якому було встановлені терміни та їх визначення щодо архівної справи та діловодства. Визначено засади формування Національного архівного фонду, а також вимоги внесення або вилучення документів з нього, його облік і збереження,

використання. Особливо значення в Законі України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» мають розділи шостий та сьомий, які містять інформацію щодо системи українських архівних установ, її складу, а також фінансового, матеріально-технічного і кадрового забезпечення архівних установ.

Розділ 9 «Відповідальність за порушення законодавства щодо національного архівного фонду» визначає контроль за дотриманням архівного законодавства. Центральні та місцеві архіви можуть перевіряти роботу архівних підрозділів для виявлення порушень. Особи, відповідальні за недбале зберігання або незаконну передачу документів, несуть юридичну відповідальність і зобов'язані відшкодувати завдану шкоду.

Вважаємо, що Закон України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» є важливим документом, який забезпечує стабільність та розвиток архівної справи в Україні[74].

Закон України «Про інформацію», прийнятий 2 жовтня 1992 року, регулює відносини, пов'язані з отриманням, використанням, поширенням і зберіганням інформації в Україні [72]. Він встановлює правові основи для інформаційних відносин, зокрема, визначає порядок створення, збирання та обробки інформації, а також вимоги до її точності, повноти та своєчасності.

Закон також охоплює правила зберігання, захисту та використання інформації, регулюючи доступ до публічної інформації та права громадян на її отримання. Передбачено заходи безпеки для захисту інформації від несанкціонованого доступу [72].

Наявність Закону України «Про інформацію» в нормативно-правовій базі архівної справи обумовлено тим, що архівний документ містить інформацію та зберігає її, враховуючи її цінність для особи, суспільства чи держави.

Закон України «Про доступ до публічної інформації», прийнятий 13 січня 2011 року, містить 6 розділів і 24 статті. Цей закон регулює відносини, пов'язані з забезпеченням права кожного на доступ до інформації, що

знаходиться у володінні суб'єктів владних повноважень та інших розпорядників [64]. Закон акцентує на захисті прав на інформацію та відповідальності за порушення. Цей нормативно-правовий акт також регулює доступ до документів в архівах, що сприяє відкритості архівних матеріалів.

В сучасній Україні питання інформатизації, впровадження та використання електронних систем взаємодії є нагальним та актуальним. Тож низка законодавчих актів, що регламентують використання електронних документів, програмного забезпечення, також є частиною нормативно-правової бази архівної справи.

Закон України «Про електронні документи та електронний документообіг», який було прийнято 22 травня 2003 року, визначає основи електронного документообігу в Україні, охоплюючи ключові поняття, правовий статус електронного документа та вимоги до його оформлення [65]. Ці положення спрямовані на створення єдиної системи електронного документообігу, що має на меті покращення обробки, зберігання та доступу до даних.

Правові основи захисту інформації, яка обробляється в електронних комунікаційних системах, визначає Закон України «Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах», прийнятий 05 липня 1994 року. Документ встановлює вимоги до обробки, зберігання та захисту інформації в державних та приватних структурах, забезпечуючи захист інформаційних ресурсів від несанкціонованого доступу, втрати або пошкодження [70].

Закон формує основи комплексного захисту інформації, охоплюючи ключові напрями. По-перше, це забезпечення цілісності та доступності даних, що включає вимоги до систем зберігання та резервного копіювання, аби забезпечити стабільне функціонування установ. По-друге, встановлюється чіткий порядок доступу до конфіденційної та державної інформації, що регламентує правила надання чи обмеження доступу до неї. Третім важливим аспектом є технічний і криптографічний захист державних ресурсів, що здійснюється через спеціалізовані системи. Також закон визначає відповідальність за

порушення безпеки даних, як-от несанкціонований доступ чи розголошення. Нарешті, документ передбачає міжнародне співробітництво для інтеграції світових стандартів. Цей закон не лише зміцнює національну безпеку, але й створює сприятливе підґрунтя для розвитку електронного урядування та цифрових інновацій в Україні [70].

Закон України «Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей», прийнятий 29 вересня 1999 року, складається з 8 розділів та 37 статей і має значення для охорони національної культурної спадщини. Він запобігає незаконному вивезенню цінностей та сприяє міжнародному співробітництву в культурній сфері.

Закон визначає правила зберігання архівних документів, експертизу культурних цінностей для підтвердження їх автентичності та порядок підтвердження прав власності, що є критично важливим для архівів. Міжнародне співробітництво допомагає поверненню незаконно вивезених матеріалів [63].

Закон встановлює ключові терміни, що стосуються культурних цінностей, і закладає правові основи для контролю за їхнім переміщенням через кордон, щоб запобігти незаконному вивезенню. Він визначає роль державних органів у регулюванні процесів ввезення, вивезення та повернення культурних об'єктів, підкреслюючи необхідність тісної співпраці між установами для ефективного збереження культурних цінностей. Також закон охоплює правила тимчасового переміщення об'єктів для виставок і досліджень з обов'язковим поверненням, що сприяє їхньому збереженню.

Документ детально регулює права власників культурних цінностей і процедури повернення об'єктів законним власникам, що захищає культурну спадщину і запобігає спорам. Прикінцеві положення встановлюють правила введення закону в дію та вимагають перегляду інших нормативних актів для відповідності новим нормам, щоб забезпечити додатковий захист культурної спадщини України[63].

Закон України «Про охорону культурної спадщини», прийнятий 8 червня 2000 року, визначає кілька ключових напрямків діяльності у сфері архівознавства та культурної спадщини. Основною метою закону є акцент на охороні культурної спадщини, що включає облік, збереження та захист об'єктів, які мають історичну цінність. Ця діяльність є важливою для забезпечення доступу до архівних документів, які містять інформацію про культурні цінності, що в свою чергу сприяє розвитку національної ідентичності та культурного середовища.

Класифікація об'єктів культурної спадщини – ще один важливий аспект закону. Він дозволяє ідентифікувати різні типи об'єктів: археологічні, історичні, архітектурні та монументальні. Це регулювання не лише сприяє збереженню культурних цінностей, але й допомагає архівам у систематизації та управлінні документами, пов'язаними з цими об'єктами. Збереження інформації про культурну спадщину стає більш структурованим і ефективним завдяки цим класифікаціям [76].

Закон окреслює ключові терміни, що регулюють охорону культурної спадщини, такі як «культурна спадщина», «об'єкт культурної спадщини» і «пам'ятка». Він створює правову основу для захисту національних культурних об'єктів, зокрема археологічних, мистецьких пам'яток, важливих для архівної діяльності в Україні. Документ акцентує увагу на охороні пам'яток у зонах, що постраждали від Чорнобильської катастрофи, а також у надзвичайних ситуаціях. Державна політика охорони спадщини передбачає залучення громадськості, фахівців та підприємств, що сприяє підвищенню обізнаності та відповідальності населення у збереженні культурних цінностей.

Закон детально регулює процедури реєстрації культурних об'єктів, захист права власності, фінансування охоронної діяльності та міжнародну співпрацю у сфері охорони спадщини. Крім того, передбачена відповідальність за порушення норм закону, включаючи кримінальні і фінансові санкції. Завдяки узгодженню з міжнародними стандартами закон

створює умови для кращого збереження і популяризації культурної спадщини України на світовій арені[76].

Серед підзаконних актів з питань організації архівної справи, в яких чітко визначено процедури експертизи цінності документів, комплектування архівів, складання архівних описів справ, дотримання вимог збереження архівних документів тощо, зупинимось на: «Правилах роботи архівних установ України», «Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам», «Правилах організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях», «Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання», «Порядку державного обліку документів Національного архівного фонду», «Деяких питаннях документування управлінської діяльності» тощо.

«Правила роботи архівних установ України» затверджені наказом Міністерства юстиції України № 656/5 від 08 квітня 2013 року забезпечують правове підґрунтя для архівних установ, сприяючи їхній ефективній роботі.

Документ регулює такі напрямки діяльності: формування архівних документів державних органів, підприємств, організацій та громадян; зберігання аудіовізуальних, науково-технічних та електронних документів; проведення експертизи цінності документів; забезпечення доступу до архівних документів та управління архівною справою [62].

«Правила роботи архівних установ України» складаються з чотирьох розділів. Перший розділ визначає загальні положення та вимоги до архівних установ. Другий розділ описує процес організації формування Національного архівного фонду (НАФ) та комплектування архіву. Третій розділ регулює довідковий апарат архіву, включаючи описи, каталоги, бази даних та інші види архівних довідників, що забезпечують доступ до документів. Четвертий розділ охоплює форми використання відомостей, що містяться в архівних

документах, такі як інформаційне забезпечення користувачів, експонування документів та публікація інформації в медіа [62].

Процес користування документами Національного архівного фонду, що належать державі та територіальним громадам, регулюється відповідним порядком, який набрав чинності 21 листопада 2013 року [59].

Цей документ конкретизує вимоги щодо доступу до архівних документів, забезпечення умов для їх користування, оформлення користувачів у читальних залах, а також визначення прав і обов'язків користувачів. Порядок також встановлює норми надання послуг, що передбачають безкоштовний доступ до довідкового апарату та документи, а також умови для платних послуг [59].

«Правила організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях» (далі – Правила організації діловодства та архівного зберігання) встановлюють норми для організації архівного зберігання та користування документами незалежно від форм власності установ. Документ містить одинадцять розділів та тридцять вісім додатків, присвячених саме архівній справі [69].

Правила організації діловодства та архівного зберігання обов'язкові для виконання всіма державними органами, органами місцевого самоврядування, підприємствами, а також іншими установами, незалежно від форми власності. Вони регламентують терміни, що мають відношення до архівної справи та документообігу, такі як «архів установи», «службовий документ», «експертиза цінності документів». Встановлені норми щодо обліку справ, визначення строків їх зберігання, а також правила видачі документів з архіву, їх транспортування та пакування для забезпечення належних умов збереження. В разі зміни керівництва або припинення діяльності установи, регламентовано порядок приймання-передавання документів та архівів, що дозволяє зберегти цілісність архівних даних та забезпечити їх передачу відповідним архівним органам [69].

Додатки Правил організації діловодства та архівного зберігання відіграють ключову роль в організації обліку документів. Кожен додаток встановлює чіткі вимоги до документів, що супроводжують процедури зберігання, передачі, визначення експертизи цінності, обліку нестач, вилучення та знищення документів. Це забезпечує єдиний стандарт їхнього оформлення та сприяє захисту інформації й упорядкуванню документації в архівах установ. Представлені «Картка-замінник для обліку переданих справ» (Додаток 12), «Акт про нестачу документів або справ» (Додаток 13), «Акт про вилучення документів із НАФ» (Додаток 14), «Акт про знищення документів із завершеним строком зберігання» (Додаток 15), «Внутрішній опис справи» (Додаток 16), «Засвідчувальний напис на справі» (Додаток 17), «Титульний аркуш для справ із тривалим зберіганням» (Додаток 18), «Опис справ структурного підрозділу» (Додаток 19), «Аркуш користування архівними документами» (Додаток 30), «Книга видавання справ із архівосховища» (Додаток 31), «Акт про приймання-передавання документів на постійне зберігання» (Додаток 49), «Акт про приймання-передавання справ під час зміни керівника архіву» (Додаток 50), «Акт про приймання-передавання справ між установами» (Додаток 51) тощо [69].

Процес систематизації, експертизи цінності, а також передачі електронних документів на архівне зберігання, розкрито в «Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» (далі – Порядок роботи з електронними документами) [61]. Згідно нього документ, що підлягає архівному зберігання, має бути підписаний кваліфікованим електронним підписом архівістом або відповідальною особою після проведення експертизи їх цінності. Порядок регулює також можливість використання удосконаленого електронного підпису для документів тимчасового зберігання за умов, визначених законодавством.

Підготовка до архівного зберігання та зберігання електронних документів потребує точного обліку всіх необхідних реквізитів та метаданих.

Важливу роль відіграє інформаційно-автоматизована система (далі – ІАС), що забезпечує зберігання документів з їх реквізитами, включаючи дані про строк зберігання, ідентифікацію файлів та їх можливе подовження. Система повинна дотримуватися встановлених стандартів для XML-документів, що використовуються при обміні документами між установами та для їх архівного зберігання.

Згідно з розділом V, пунктом 3, описує процес передачі справ до архіву установи. Справи постійного, тривалого зберігання (понад 10 років) та справи з кадрових питань передаються до архіву за описами. Передавання електронних справ здійснюється через ІАС установи, яка надає працівникам архіву доступ до електронних документів та їх облікових даних [61].

Для приймання електронних справ створюється автоматизоване робоче місце працівника архіву, технічні вимоги до якого визначені у розділі IX Порядку роботи з електронними документами. Служба діловодства складає графік передавання справ, а відповідальні особи узгоджують дату передачі з архівом. Служба діловодства інформує працівників архіву про надання доступу до справ, після чого розпочинається процес приймання-передавання.

Служба інформаційних технологій забезпечує автоматизовані засоби для виконання процесу. Приймання-передавання потребує перевірки електронних документів, яка здійснюється спільно особами, відповідальними за діловодство, та працівниками архіву. За результатами перевірки усуваються виявлені недоліки щодо формування електронних справ[61].

Документ містить 17 додатків до Порядку роботи з електронними документами, кожен з яких має свою специфіку, охоплюючи різні етапи обробки та зберігання електронних документів. Додатки включають акти про конвертування та знищення документів, описи архівних справ, процедури внесення змін до XML-документів, реєстрацію знищення документів, створення електронних повідомлень про відхилення вхідних документів, а також ведення журналів і актів, пов'язаних з електронними документами[61].

«Порядок державного обліку документів Національного архівного фонду» призначений для контролю за наявністю документів, умовами їх зберігання та створенням інформаційної бази щодо обсягу і місцезнаходження архівних матеріалів [59]. Цей порядок визначає обов'язковий державний облік усіх документів Національного архівного фонду незалежно від їх місця зберігання, форми власності чи типу носія. До основних облікових одиниць належать «архівний фонд» і «одиниця зберігання» (справа), а для медіаформатів – «одиниця обліку». Унікальні документи Національного архівного фонду, що є частиною національної культурної спадщини, підлягають окремому обліку, який вноситься до Державного реєстру національного культурного надбання.

Державний облік документів здійснюється за принципами централізації, уніфікації та динамічності. Зокрема, централізований облік ведеться в Державній архівній службі України (далі – Укрдержархів) з використанням щорічних даних від архівних установ, Інституту архівознавства та приватних архівних зібрань. За цим порядком, архіви повинні щорічно подавати паспорти установ, звіти та дані про зміни в складі фондів. Порядок також передбачає оприлюднення загальних даних про документи Національного архівного фонду на сайті Укрдержархіву щорічно на початку року [59].

Постанова Кабінету Міністрів України від 17 січня 2018 року № 55 є важливим нормативно-правовим актом, що регулює «Деякі питання документування управлінської діяльності». Постанова затверджує кілька ключових інструкцій: Типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну, Типову інструкцію діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади, а також Регламент організації взаємодії органів виконавчої влади в електронній формі[11].

«Типова інструкція з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в

діловодстві, електронного міжвідомчого обміну» охоплює всі аспекти обробки, збереження, обміну і підписання електронних документів в установах, зокрема в органах виконавчої влади. Відповідальність за доступність та цілісність документів покладається на підрозділ, що здійснює технічний супровід системи.

Номенклатура справ в установі створена для забезпечення єдиного порядку формування, зберігання та обліку документів, як у електронній, так і в паперовій формах. Вона дозволяє оперативно шукати документи за їх змістом і видом, визначати строки їх зберігання, а також є основою для складання описів справ як постійного, так і тривалого (понад 10 років) зберігання. Документи з моменту їх створення до передачі на постійне зберігання або знищення зберігаються в системі електронного документообігу, згруповані у справи згідно з номенклатурою. Відповідальність за доступність, цілісність та відтворюваність цих документів лежить на підрозділі, що займається технічним супроводженням системи. Працівники установи мають доступ до документів через цю систему відповідно до визначених прав, а видача документів іншим установам здійснюється за дозволом керівника або його заступника[11].

Видача електронних документів іншим установам здійснюється за дозволом керівника або його заступника, шляхом створення копій. При зверненні уповноважених осіб на підставі ухвали суду про тимчасовий доступ до документів, служба діловодства забезпечує виконання ухвали, включаючи створення копій, надання доступу та складання опису вилучених документів. Про вилучення складається акт у двох примірниках.

Експертиза цінності документів в електронній формі проводиться за аналогічними правилами, що й для паперових документів. Уповноважені засвідчувачі мають право засвідчувати паперові копії для зберігання в архіві. Інструкція також містить 9 додатків, що регулюють різні аспекти роботи з електронними документами, зокрема складання описів, акти та технічні вимоги, а також журнали для обліку відряджень і номенклатури справ[11].

«Типова інструкція діловодства в міністерствах, інших центральних та місцевих органах виконавчої влади» встановлює вимоги щодо документування управлінської інформації та організації роботи з документами в паперовій формі для Секретаріату Кабінету Міністрів України, центральних і місцевих органів виконавчої влади, Ради міністрів Автономної Республіки Крим, а також підприємств, установ і організацій, що належать до сфери їх управління. Вона уніфікує процеси зберігання, обробки та передачі документів.

В установах здійснюється централізоване зберігання документів з моменту їх створення до передачі на постійне зберігання або знищення. Всі документи зберігаються в системі електронного документообігу, де вони логічно згруповані у справи відповідно до номенклатури. Відповідальність за їх доступність, цілісність та відтворюваність покладається на підрозділ, що займається технічним супроводженням цієї системи. Це забезпечує ефективний контроль та збереження документів, дозволяючи працівникам установи мати доступ до них відповідно до визначених прав.

Експертиза цінності документів проводиться щороку в структурних підрозділах установи. Мета експертизи – всебічне вивчення документів для визначення їх цінності щодо внесення до Національного архівного фонду або вилучення з нього, а також встановлення строків зберігання документів, що не підлягають внесенню до фонду. В установах створюються постійно діючі експертні комісії для відбору документів постійного зберігання на підставі типових та відомчих (галузевих) переліків зі строками зберігання. Вилучення документів для знищення без проведення попередньої експертизи забороняється [11].

За результатами експертизи цінності складається акт про вилучення для знищення документів у паперовій формі. Цей акт, разом зі зведеними описами справ постійного та тривалого зберігання і з кадрових питань, розглядається експертною комісією установи. Після затвердження акта установа має право знищити визначені документи. Акт про вилучення для знищення документів

складається щодо всіх документів установи, які не внесені до Національного архівного фонду, із зазначенням найменування структурних підрозділів перед групами заголовків справ цих підрозділів. Передача справ до архівного підрозділу установи відбувається за графіком, затвердженим керівником установи, а видача справ оформлюється на строк до трьох місяців за письмовим зверненням структурного підрозділу.

Наказом Міністерства юстиції України № 797/5 від 27 травня 2015 року затверджено «Положення про організацію роботи архівів»[50], яке встановлює вимоги щодо організації роботи для центральних державних архівів, центральних державних архівних установ, галузевих державних архівів, Державного архіву в Автономній Республіці Крим, державних архівів областей, міст Києва і Севастополя, архівних відділів районних, районних у містах Києві і Севастополі державних адміністрацій, архівних відділів міських рад, архівних установ сільської, селищної, міської ради для централізованого тимчасового зберігання архівних документів, нагромаджених у процесі документування службових, трудових та інших правовідносин юридичних і фізичних осіб, що не належать до Національного архівного фонду. Кокретизовано принципи та механізми управління архівом, планування, обліку праці, контролю за роботою, звітність, організації праці в архіві [51].

Основні вимоги до зберігання документів для забезпечення їх довготривалої збереженості та захисту від руйнівних факторів регулює «Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду». Це документ є обов'язковим для всіх архівних установ, що зберігають документи Національного архівного фонду, незалежно від форми власності. Положення встановлює норми щодо будівель, приміщень, світлового режиму, температури, вологості та обладнання для зберігання архівних матеріалів. Передбачено, що архіви мають бути розташовані в спеціально збудованих або пристосованих будівлях, обладнаних системами кондиціонування, вентиляції, пожежогасіння та охоронної сигналізації. Також вказано вимоги до освітлення приміщень, де проводиться робота з документами, щоб запобігти їх

пошкодженню від прямих сонячних променів. Відповідно до положення електронні документи мають бути захищені від фізичних дефектів шляхом використання спеціальних носіїв та регулярного моніторингу їх стану [51].

Проведення виставок та інформаційних заходів, що організовані державними та місцевими архівами, а також архівними підрозділами державних установ, музеїв, бібліотек і наукових закладів, регламентується «Порядком підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах» [60]. Згідно з порядком, архіви можуть експонувати документи Національного архівного фонду на різних виставках, а також представляти їх у медіа. Виставки можуть бути організовані на комерційній, некомерційній або змішаній основах і супроводжуватися розробкою експозиційного плану та забезпеченням необхідних умов для збереження експонатів. Оригінали документів Національного архівного фонду видаються на тимчасове користування для короткочасного експонування з дозволу керівника архіву, а в разі експонування за межами України – з дозволу Укрдержархіву. Цей порядок сприяє покращенню комунікації архівів із громадськістю, поширенню знань про документи Національного архівного фонду, а також забезпечує професійне зберігання та демонстрацію культурних цінностей України [60].

Загальні вимоги до процесу приймання і передавання електронних документів встановлені «Порядком приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання» [68].

Окреме місце займають державні стандарти з архівної справи. 01 березня 2024 року набрав чинності ДСТУ 2732:2023 «Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять». До речі, це вже третя редакція цього стандарту. На відмінну від попередніх, нова редакція доповнена новими термінами стосовно електронних документів, роботи з ними, електронного архіву тощо. Також ця редакція стандарту має оновлені терміни, наприклад: поява терміну «експертування цінності документів» на заміну «експертиза цінності документів» [16].

1.2. Система архівних установ

Сучасна система архівних установ сформована відповідно до статті 23 Закону України «Про Національний архівний фонд і архівні установи» і має наступний склад:

- центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи і діловодства;
- центральні державні архіви України;
- галузеві державні архіви;
- Державний архів в Автономній Республіці Крим;
- місцеві державні архівні установи;
- архівні установи органів місцевого самоврядування;
- архівні підрозділи державних наукових установ, музеїв та бібліотек;
- архівні підрозділи державних органів, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій;
- архівні підрозділи об'єднань громадян, релігійних організацій, а також підприємств, установ та організацій, заснованих на приватній формі власності;
- архівні установи, засновані фізичними особами та/або юридичними особами приватного права;
- науково-дослідні установи, а також підприємства та організації у сфері архівної справи і діловодства [74].

Станом на 01.01.2023 в Україні налічується 874 архівні установи, серед яких: 7 центральних архівів, Український науково-дослідний інститут, 3 центральні архівні установи, 25 обласних архівів, 111 архівних відділів райдержадміністрацій, 126 відділів міських рад, 14 галузевих державних архівів, 570 архівів місцевого самоврядування та 17 приватних архівів [1].

Мережа архівних установ зазнала змін. Кількість центральних архівів зменшилась через постанову Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 року [8], що призвела до утворення Центрального державного архіву

громадських об'єднань та україніки, а також Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву. Також з'явився Галузевий державний архів воєнної розвідки для зберігання документів розвідувальних органів Міністерства оборони.

Через збройну агресію РФ частина архівних відділів, розташованих на окупованих територіях або в зонах активних бойових дій, зазнала суттєвих змін, зокрема в Донецькій, Запорізькій, Луганській, Харківській і Херсонській областях [1].

Центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері архівної справи, є Державна архівна служба України, скорочено Укрдержархів. Вона розпочала свою діяльність ще у 1917 році, коли було організовано Бібліотечно-архівний відділ при Генеральному секретарстві освіти Української Центральної Ради. Це був перший крок до формування національної архівної системи, і вже тоді почалися перші спроби централізувати архівну справу, створити Національний архів та забезпечити належне зберігання документів. Протягом наступних років архівна система кілька разів змінювала свою структуру та органи управління, зокрема за радянської влади. Наприкінці 1980-х років архівне управління підпорядковувалося різним державним органам, однак ці зусилля завжди були спрямовані на вдосконалення роботи архівів, збереження національної документації та розвитку архівознавства в Україні[8].

Сьогодні Укрдержархів активно працює не тільки на національному, але й на міжнародному рівні, забезпечуючи доступ до документів, сприяючи цифровізації та інтеграції в європейський архівний простір.

Структура Укрдержархіву включає кілька ключових управлінь і відділів, кожне з яких виконує свої спеціалізовані функції. Управління архівної справи відповідає за формування, зберігання та облік Національного архівного фонду, а також використання інформації з його документів. Управління страхового фонду документації займається реалізацією державної політики у цій сфері, наданням публічних послуг та контролем за додержанням законодавства[8].

Інші підрозділи Укрдержархіву: відділ комунікацій та стратегічного партнерства, відділ цифрового розвитку та інформаційних технологій, відділ планово-економічної роботи, фінансового забезпечення, бухгалтерського обліку та звітності, відділ організаційного розвитку, аналітичної роботи та управління персоналом. До інших секторів належать науково-методичне забезпечення, діловодство та контроль, правове забезпечення, режимно-секретна робота, внутрішній аудит і мобілізаційна робота. Ці підрозділи спільно забезпечують ефективну роботу Укрдержархіву.

Метою діяльності Укрдержархіву є реалізація державної політики в галузі архівної справи, що сприятиме розвитку демократії в Україні та задоволенню інформаційних потреб громадян і держави. Важливим аспектом є забезпечення рівного доступу до архівних матеріалів, які не лише мають історичну цінність, але й є сучасними документами. Окрім того, служба орієнтується на надання якісних архівних послуг і запобігання корупційним ризикам завдяки прозорості у роботі з інформацією. Одним із пріоритетів є цифровізація архівної справи та діловодства, що спростить доступ до матеріалів і підвищить ефективність їх зберігання. Важливою частиною є також формування та збереження Національного архівного фонду як частини світової культурної спадщини, а також популяризація архівних документів через пам'ятні дати та ювілеї. Усі ці зусилля спрямовані на забезпечення ефективного функціонування архівної системи, що є основою для збереження історії, національної ідентичності та культурної спадщини України[8].

Укрдержархів спрямовує свої зусилля на розвиток архівної галузі, особливо в умовах війни. Вона активно працює над захистом культурної спадщини від втрат і знищення, що є особливо важливим у часи російської агресії. Одним із ключових завдань є забезпечення надійного зберігання архівних документів, зокрема через підтримку страхового фонду документації, що має велике значення для національної безпеки та оборони. У той же час, служба працює над розширенням доступу до архівної інформації,

адже це основа для формування історичної пам'яті як на рівні окремої особистості, так і нації в цілому.

Центральні державні архіви України, підпорядковані Укрдержархіву, виконують важливу роль у збереженні документальної спадщини країни. Їхнє завдання полягає у забезпеченні збереження, обліку та доступу до архівних матеріалів, що мають значення для національної історії, культури та науки. Важливими пріоритетами є охорона документальних пам'яток, збереження національної пам'яті, забезпечення доступу до архівних ресурсів для наукових та освітніх цілей, а також впровадження інноваційних технологій у сферу архівного збереження та цифровізації. Центральні державні архіви мають багату історію, що відображає розвиток державності та культурної спадщини України, виконуючи стратегічну роль у формуванні національної ідентичності.

Центральний державний науково-технічний архів України (ЦДНТА) було створено у 1969 році для збереження науково-технічної документації, що відображає розвиток науки і техніки в Україні. Архів спеціалізується на збереженні патентів, креслень, винаходів та іншої документації, що стосується ключових галузей промисловості та науки [99].

До структури ЦДНТА входять відділ формування Національного архівного фонду та діловодства, відділ забезпечення збереженості документів, відділ використання інформації документів, сектор довідкового апарату та обліку документів, сектор інформаційних технологій, сектор управління персоналом та діловодства, сектор фінансово-економічного забезпечення та бухгалтерського обліку, відділ матеріально-технічного та господарського забезпечення, юридична служба та сектор режимно-секретної роботи.

Станом на 1 січня 2023 року фонди архіву налічують 259 архівних фондів, з яких 25 особового походження, 1222 комплекси науково-технічної документації та 636 820 одиниць зберігання за період 1891–2016 років. Архів виконує важливу функцію збереження наукової спадщини та забезпечення

доступу до неї, сприяючи розвитку наукових досліджень і технічного прогресу в Україні[99].

Центральний державний історичний архів України, м. Львів (ЦДІАЛ) створений у листопаді 1939 року на базі існуючих до Другої світової війни архівів, зберігав матеріали міського самоврядування Львова з XIV ст., актові книги гродських і земських судів XV-XVIII ст. та інші важливі документи. У 1992 році він отримав нинішню назву відповідно до постанови Кабінету Міністрів України. Зараз архів спеціалізується на документах, що висвітлюють історію західних регіонів України [98].

ЦДІАЛ має кілька ключових відділів, що забезпечують його ефективну роботу. Сектор управління персоналом реалізує державну політику у сфері управління персоналом, веде кадрове діловодство та організовує підвищення професійної компетентності. Сектор інформаційних технологій займається впровадженням інформаційних технологій, автоматизацією робочих місць та координацією роботи з базами даних. Відділ забезпечення збереженості документів контролює умови зберігання, здійснює науково-технічне опрацювання фондів, перевіряє фізичний стан документів та організовує їх ремонт і реставрацію[98].

Також архів має відділ давніх актів, що опікується документами давнього періоду, відділ довідкового апарату та обліку документів, що удосконалює систему довідкового апарату та облік документів, і відділ використання інформації документів, що працює з запитамі громадян, організовує виставки та співпрацює зі ЗМІ. Архів містить понад 1 млн. 119 тис. справ за XII-XXI ст., розміщених у Бернардинському монастирі та Королівському арсеналі. Установа зберігає документи різних історичних епох, від Галицько-Волинської держави до незалежної України, забезпечуючи науковцям та громадськості доступ до цієї унікальної скарбниці документів.

Центральний державний історичний архів України, м. Київ (ЦДІАК) було засновано у 1852 році згідно з указом Сенату від 2 (14) квітня про організацію центральних архівів для актових книг у Києві, Вітебську та

Вільно. У регіонах України, Литви та Білорусі створювалися архіви для зберігання документів колишніх установ Великого князівства Литовського та Речі Посполитої XVI-XVIII століть. Внаслідок постанови ВУЦВК і РНК УРСР від 20 червня 1932 року архів був перейменований на Всеукраїнський центральний архів стародавніх актів у м. Києві і так проіснував до 1941 року. З 1992 року архів має сучасну назву: Центральний державний історичний архів України, м. Київ[97].

Основні відділи архіву включають відділ забезпечення збереженості документів, відділ довідкового апарату та обліку документів, відділ давніх актів, відділ використання інформації документів, відділ інформаційних технологій та захисту інформації, сектор управління персоналом, сектор організаційної роботи та діловодства, сектор фінансово-економічного забезпечення та бухгалтерського обліку, а також головний спеціаліст з питань правового забезпечення.

Центральний державний історичний архів України в Києві є важливою інституцією, яка зберігає багатство історичних документів, забезпечуючи їх збереженість та доступність для дослідників і громадськості [97].

Історія Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву України (ЦДАЕА) бере початок з 1932 року, коли було засновано Всеукраїнський центральний фотокіноархів у м. Києві. У 1953 році архів було перейменовано на Центральний державний архів кінофотофонодокументів УРСР[96].

З 1992 року архів отримав нову назву – Центральний державний кінофотофоноархів України (ЦДКФФА України), а з грудня 1998 року йому було присвоєно ім'я багаторічного директора Гордія Семеновича Пшеничного. Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 року № 732 «Про оптимізацію системи центральних державних архівів», було здійснено злиття Центрального державного кінофотофоноархіву України імені Г. С. Пшеничного та Центрального

державного електронного архіву України, що призвело до створення Центрального державного аудіовізуального та електронного архіву [96].

Цей архів зберігає аудіовізуальні матеріали, такі як кіноплівки, фотографії та звукозаписи, а також електронні документи, що фіксують суспільне життя та діяльність державних установ. Архів також займається збереженням матеріалів, пов'язаних з культурною спадщиною. Його діяльність включає формування Національного архівного фонду, облік документів, збереження та використання інформації, надання методичної допомоги щодо роботи з аудіовізуальними та електронними документами, а також забезпечення інтелектуального доступу громадян до інформації архівних документів.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ), було засновано у 1966 році як Центральный державный архив-музей литературы и искусства УРСР, спеціалізується на документах, що стосуються української культури, літератури, образотворчого мистецтва та музики. Колекція включає рукописи, ескізи, літературні твори та архіви театральних діячів [96].

З моменту проголошення незалежності України в 1991 році архів-музей активно комплектується документами діячів української діаспори. Географія зв'язків ЦДАМЛМ охоплює Латвію, Австралію, Бразилію, США, Канаду, Німеччину, Францію, Велику Британію, Чехію, Болгарію та інші. За 15 років створено понад 60 особових фондів з-за кордону.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України видає різноманітні публікації, які охоплюють різні аспекти літературної та мистецької спадщини України. Серед них: путівники (Вип. 1-4), документальна скарбниця Шевченківських лауреатів, каталог виставки «Київські мотиви. Адреси і адресати», каталог міжархівної документально-художньої виставки «Собор душі», каталог освітнього художньо-документального проекту «Жіночий вимір. Марія Примаченко», зведений каталог нотних рукописів і друкованих видань творів М. І. Вериківського,

збірник статей «Архів-музей у просторі і часі...», та «АРХІВажлива СПРАВА». Ці видання забезпечують доступ до важливих документів та наукових досліджень, сприяючи збереженню та популяризації культурної спадщини України[95].

Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки, заснований у 2022 році, зберігає документи політичних та громадських об'єднань, а також матеріали української діаспори. Він охоплює архіви організацій, партій, фонди діячів української еміграції та документи українських громадських організацій. Утворено архів 7 жовтня 2022 року відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 28 червня 2022 року № 732 у результаті злиття Центрального державного архіву громадських об'єднань України (ЦДАГО України) та Центрального державного архіву зарубіжної україніки (ЦДАЗУ). Новоутворений архів є правонаступником реорганізованих установ[94].

Архів має сайт, який забезпечує онлайн-доступ до довідкового апарату та оцифрованих документів з можливістю повнотекстового пошуку. Це дозволяє користувачам з легкістю знаходити необхідну інформацію та здійснювати дослідження.

Архів містить фонди політичних партій і організацій, колекції документів, фонди особового походження, матеріали партизанського руху опору в Україні періоду Другої світової війни, фонди політичних партій періоду Української революції, а також різноманітні довідкові апарати. Така різноманітність фондів і документів робить Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки важливою інституцією для збереження та дослідження історичної спадщини України[94].

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО) веде свою історію з 1921 року, коли в радянській Україні було засновано Центральний архів революції. Цей архів зосереджував документи з історії революційного руху та центральних державних установ з 1917 року, які тепер складають частину фондів сучасного ЦДАВО України.

Також до фондів архіву увійшли документи, що були накопичені в Центральному архіві праці, заснованому в 1926 році, та у Всеукраїнському центральному державному архіві, створеному у 1930 році для зберігання матеріалів усіх центральних державних та громадських установ УСРР з періоду після закінчення громадянської війни[93].

ЦДАВО України як державний орган виконує завдання з управління архівною справою та діловодством в Україні. Він забезпечує облік та збереженість документів Національного архівного фонду загальнодержавного значення. Ці документи охоплюють широкий спектр інформації, яка є цінною для дослідників, істориків та громадськості, що вивчають історію державного управління України.

Архів не лише забезпечує фізичну збереженість документів, але й працює над їхньою доступністю для широкої аудиторії, зокрема через наукові та освітні заходи[93].

В Україні функціонує система галузевих державних архівів, що підпорядковуються Укрдержархіву. Ці архіви зберігають документи, що стосуються ключових сфер державної діяльності, зокрема оборони, безпеки, розвідки, дипломатії, юстиції, природних ресурсів тощо, надаючи доступ до матеріалів, що мають важливе значення для держави та суспільства. Всього в Україні діє 15 галузевих державних архівів, кожен з яких має свою специфіку та функції[8], зокрема архіви Міністерства оборони України, Служби безпеки України, Міністерства внутрішніх справ України, Служби зовнішньої розвідки України, Управління державної охорони України, Міністерства закордонних справ України, Державного науково-виробничого підприємства «Картографія», Державної служби з надзвичайних ситуацій, Державного науково-виробничого підприємства «Державний інформаційний геологічний фонд України», Державної служби спеціального зв'язку та захисту інформації України, Державної прикордонної служби України, Міністерства юстиції України у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, фінансових посередників Фонду державного майна України, Українського інституту

національної пам'яті, воєнної розвідки Міністерства оборони України. Ці архіви зберігають як історичні документи, так і поточні матеріали, необхідні для функціонування державних інституцій, забезпечення національної безпеки та розвитку міжнародних відносин[8;9].

Ці установи не тільки гарантують надійне зберігання документів, але й забезпечують їх доступність для науковців, істориків та громадськості. Архіви сприяють збереженню національної пам'яті, підтримують дослідження та освітні ініціативи, а також виконують важливу роль у розвитку архівної справи та цифровізації документів для майбутніх поколінь. Вони допомагають забезпечити правомірність використання інформації та підтримують функціонування державних і культурних інститутів.

В Україні функціонує 27 державних архівів областей, кожний з яких має свою специфіку та важливість для збереження унікальних документів на рівні регіонів[8]: Державний архів в Автономній Республіці Крим, Державний архів Вінницької області, Державний архів Волинської області, Державний архів Дніпропетровської області, Державний архів Донецької області, Державний архів Житомирської області, Державний архів Закарпатської області, Державний архів Запорізької області, Державний архів Івано-Франківської області, Державний архів Київської області, Державний архів Кіровоградської області, Державний архів Луганської області, Державний архів Львівської області, Державний архів м. Києва, Державний архів м. Севастополя, Державний архів Миколаївської області, Державний архів Одеської області, Державний архів Полтавської області, Державний архів Рівненської області, Державний архів Сумської області, Державний архів Тернопільської області, Державний архів Харківської області, Державний архів Херсонської області, Державний архів Хмельницької області, Державний архів Черкаської області, Державний архів Чернівецької області, Державний архів Чернігівської області[14].

Серед науково-дослідних установ архівної системи зупинимось на діяльності Українського науково-дослідного інституту архівної справи та

документознавства (далі – УНДІАСД), результати якої сприяють вдосконаленню методів роботи архівів та надають організаційно-методичну підтримку державним архівним установам[89].

Основною метою діяльності УНДІАСД є розробка науково-теоретичних та нормативно-методичних проблем розвитку архівної справи та документознавства. Інститут розпочав свою діяльність 1 листопада 1994 року на підставі Постанови Верховної Ради України та Кабінету Міністрів України. Завданнями інституту є проведення теоретичних та прикладних наукових досліджень у галузі архівознавства і документознавства, організаційно-методичне забезпечення державних архівних установ, координацію їхньої наукової діяльності, міжнародне співробітництво з профільними організаціями, підготовку наукових кадрів, проведення експертиз наукових праць, рецензування посібників і підручників, а також консультації під час дисертаційних досліджень. Інститут активно бере участь у формуванні та проведенні експертизи змісту навчання і підвищення кваліфікації фахівців у галузі архівної справи, документознавства та діловодства[90].

Протягом своєї діяльності структура УНДІАСД неодноразово змінювалася для раціонального розподілу кадрів та появи нових напрямів діяльності. Сьогодні у складі УНДІАСД діють відділи архівознавства, документознавства, технологічного забезпечення архівної справи, науково-інформаційної та редакційно-видавничої діяльності [89].

У складі інституту діє відділ архівознавства, основними напрямками діяльності якого є проведення наукових досліджень з актуальних питань архівної науки, вивчення історіографії архівознавства як вітчизняного, так і зарубіжного, а також вдосконалення термінологічного апарату архівної справи. Відділ активно займається розробленням нормативно-методичних документів, що регулюють організацію документів НАФ та експертизу їх цінності, а також забезпечує інтелектуальний доступ до архівної інформації.

Співробітники відділу беруть участь у наукових засіданнях, семінарах та публічних лекціях, сприяючи розвитку архівної справи в Україні[7].

В УНДІАСД функціонує Вчена рада, яка визначає стратегію розвитку інституту та перспективні напрями діяльності. Вчена рада здійснює наукову оцінку тематики та результатів науково-дослідної роботи, затверджує теми дисертаційних досліджень і призначає наукових керівників. Рада також висуває наукові праці на здобуття премій, медалей та інших відзнак, ухвалює до друку наукові видання та розглядає питання про присвоєння вчених звань співробітникам інституту. Завдяки своїй науковій діяльності УНДІАСД відіграє важливу роль у розвитку архівної справи та документознавства в Україні[44].

Окрім центральних, галузевих, обласних архівів тощо вагоме значення для збереження і передачі знань мають архіви державних установ, зокрема освітніх, які зберігають документи з історії організації освітнього процесу, наукової діяльності, розвитку професійних дисциплін та студентського життя конкретного закладу вищої освіти. Ці архіви забезпечують збереження документів, що відображають еволюцію закладу та його роль у суспільстві, а також підтримують доступність інформації для наукових досліджень. Одним з прикладів є архів Маріупольського державного університету, метою діяльності якого є забезпечення тимчасового зберігання документів, що накопичуються в університеті, а також надання доступу до інформації, що міститься в цих документах, для службових, виробничих, наукових потреб та для захисту прав громадян. Архів є функціональною частиною загального відділу університету. Здійснює свою діяльність згідно з документами, які регулюють роботу архівів в Україні[66].

Регламентує роботу архіву МДУ Типове положення про архівний підрозділ, затвердженого Міністерством юстиції України. Діяльність архіву здійснюється відповідно до річного плану, затвердженого ректором, та передбачає звітування про проведену роботу. Основні завдання архіву включають зберігання документів, контроль за їх станом, ведення обліку, а також підготовку документів до передачі в державні архівні установи.

Згідно Положенню, працівники архіву МДУ мають широкий спектр обов'язків та прав, зокрема: приймання документів на зберігання, проведення експертизи їхньої цінності, надання архівних довідок і копій документів[66].

Архів Маріупольського державного університету виконує кілька основних функцій. Він зберігає архівні документи, приймаючи їх від структурних підрозділів університету. Також архів контролює стан зберігання та правильність оформлення документів, бере участь у складанні зведеної номенклатури справ та веде державний облік документів Національного архівного фонду. Важливими завданнями є експертиза цінності документів, організація користування архівними документами, а також підготовка та передача документів до державних архівних установ. Архів також займається підвищенням фахової кваліфікації працівників університету, цифровізацією документів та має право вимагати передавання та повернення документів, давати рекомендації та інформувати керівництво університету про стан роботи з документами.

Висновки до розділу 1

У першому розділі було здійснено аналіз нормативно-правових актів, що регулюють діяльність архівів в Україні, та розглянуто їх вплив на організацію архівної справи. Базовими документами, що визначають правові засади функціонування архівних установ, є Закон України «Про національний архівний фонд і архівні установи» та «Правила роботи архівних установ України». Також низка законодавчих та підзаконних нормативно-правових актів, представлених у розділі, створюють основу для управління архівами, документування, зберігання та доступу до архівних фондів, визначаючи порядок обліку документів та гарантії прав громадян на інформацію.

Система архівних установ в Україні складається з дев'яти основних категорій, кожна з яких виконує специфічні функції в архівній справі.

Укрдержархів відіграє роль координатора архівної діяльності на державному рівні, тоді як центральні державні архіви відповідають за зберігання документів національного значення. Галузеві державні архіви зосереджуються на конкретних секторах, а місцеві архівні установи забезпечують збереження документів на територіальному рівні. Архівні підрозділи наукових установ, музеїв та бібліотек сприяють збереженню культурних цінностей, у той час як архіви державних органів та підприємств здійснюють діловодство та архівування внутрішньої документації.

Архіви об'єднань громадян і приватних підприємств виконують важливу роль у збереженні документів, що відображають діяльність громадських організацій. Науково-дослідні установи в галузі архівної справи займаються розробкою нових технологій та методик, що сприяють розвитку архівної системи в цілому, вдосконалюючи процеси збереження документів, підвищення їх доступності та інтеграції новітніх архівних технологій. Ця взаємодія забезпечує ефективну роботу архівної системи України, сприяючи її стабільному розвитку та модернізації.

РОЗДІЛ 2. ЦИФРОВІЗАЦІЯ УКРАЇНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА

2.1. Цифрове суспільство: сенс нової фази еволюції цивілізації

Інформаційне суспільство – це концепція соціології, яка позначає нову стадію постіндустріального розвитку, де головним ресурсом стає інформація. Виробництво, обробка та споживання інформації займають ключову роль у всіх сферах суспільного життя: економіці, політиці, культурі.

Важливою складовою цього процесу є інформаційно-комунікаційні технології (далі – ІКТ), що доповнюють економіку знань. Головні характеристики інформаційного суспільства – це зростання ролі інформації та знань, активне використання ІКТ та значний внесок інформаційних продуктів у внутрішній валовий продукт. Створюється глобальний інформаційний простір, що забезпечує ефективну комунікацію та доступ до світових ресурсів.

Ключовою рисою, яка вирізняє інформаційне суспільство серед попередніх є формування глобального інформаційного простору, що підвищує якість потреб у інформаційних послугах[45].

Згідно з енциклопедичними джерелами, основною ознакою інформаційного суспільства є перехід від індустріальної економіки до тієї, де знання і інформація стали основними ресурсами. Глобалізація інформаційного простору дозволяє підвищити ефективність виробничих процесів, поліпшити рівень освіти і інтегрувати країни в єдиний інформаційний простір. Ці зміни мають велике значення для розвитку демократичних процесів, соціальних відносин та політичних і економічних систем. Інформаційне суспільство є не тільки культурним та соціальним явищем, але й стратегічним напрямом розвитку для багатьох країн, де інформація і технології стають основними інструментами для досягнення конкурентних переваг на глобальному рівні.

Дослідник Н.К. Дніпренко підкреслює важливість нових інформаційних стратегій, таких як електронне урядування, е-комерція, цифрове телебачення, соціальні мережі, що сприяють глобалізації та інтеграції країн у світовий інформаційний простір[18].

Термін «інформаційне суспільство» виник в Японії та США на початку 1960-х років і з того часу набув поширення. Розвиток обчислювальних і інформаційних технологій став основою для цього суспільства, яке набуває глобального характеру, впливаючи на всі сфери життя. З'являються нові форми зайнятості та децентралізація суспільства. Різні підходи до концепції інформаційного суспільства вказують на різноманітні аспекти та проблеми, які виникають в умовах його розвитку[38].

Одні вчені вважають, що інформаційні технології зміцнюють демократію, інші – що сучасне суспільство залишається капіталістичним, орієнтованим на накопичення капіталу. Інформаційна нерівність між країнами та людьми є однією з найбільших проблем сучасності.

Наприкінці ХХ і на початку ХХІ століття через комп'ютеризацію та розвиток ІКТ відбулися глибокі зміни, які вплинули на соціальне життя та спосіб життя людей. Це сприяло формуванню нових ідей і концепцій, таких як теорія інформаційного та постіндустріального суспільства і концепція цифрового суспільства.

Вступ до інформаційної ери став етапом еволюції, де знання та інформація стали основними стратегічними ресурсами. Визначну роль розвитку цих ідей відіграла праця футуролога Е. Тоффлера «Третя хвиля», в якій він поділив революційні зміни на три «хвилі»: аграрну, індустріальну та постіндустріальну[38].

Тоффлер вважав, що суспільство змінюється з кожним етапом нових винаходів, а розвиток ІКТ привів до нової фази – інформаційної ери, яку він передбачав ще в 1980-х роках.

Революційні інформаційні технології, такі як Інтернет і мобільний зв'язок, стали повсякденними для більшості населення розвинених країн.

Проте інформаційна нерівність між різними суспільствами та всередині країн залишається актуальною проблемою, що обмежує доступ до сучасних інформаційних технологій. Інформаційне суспільство – це етап в еволюції людської цивілізації, де основними чинниками прогресу стають інформація та знання. Інформація тут є не лише основним продуктом, а й головним ресурсом для виробництва, науки, освіти та інших сфер життя[29].

Водночас інформаційне суспільство передбачає активне використання ІКТ для забезпечення ефективного функціонування економіки та суспільства загалом. Інформаційне суспільство перетворюється на цифрове завдяки стрімкому розвитку ІКТ. Комп'ютеризація, інтернет, мобільні технології, соціальні мережі, хмарні технології та великі дані стали каталізаторами переходу до цифрового суспільства. Використання цих технологій змінює спосіб життя людей, забезпечуючи ефективне управління інформацією, комунікаціями та бізнес-процесами.

Цифрове суспільство інтегрує ІКТ у всі аспекти діяльності людини, перетворюючи інформацію і технології на основні фактори розвитку. Цей перехід не лише змінює спілкування і обмін інформацією, але й впливає на економічні моделі, освіту та культуру. Зокрема, цифрові технології дозволяють створювати нові форми бізнесу, як електронну комерцію і цифровий маркетинг, які суттєво змінюють глобальні ринки[45].

Інтернет дає доступ до знань і освітніх ресурсів у будь-якому місці і в будь-який час, що сприяє розвитку дистанційної освіти та масових онлайн-курсів (МООС). Тіма Бернерса-Лі, британського спеціаліста з інформатики, вважають батьком сучасного інтернету. Він створив ключові технології, зокрема HTML, URL і HTTP, що використовуються і сьогодні. Паралельно інженери Айвен Сазерленд і Роберт Тейлор розробляли інтернет-прототип Arpanet. Інтернет еволюціонував від простих сайтів до платформ для е-комерції та платіжних систем. Ознакою інтернету першого покоління (Web 1.0) був контроль з боку бізнесу. Ера Web 2.0 принесла соціальні мережі, де користувачі створюють контент і визначають правила.

На хвилі Web 2.0 відбулася конвергенція технологій, що призвела до розвитку мобільних застосунків і смартфонів. Інтернет третього покоління (Web 3.0) асоціюється з Інтернетом речей (IoT), де користувачі створюють мережі для створення цінності[29].

Третя хвиля розвитку охоплює цифрові платформи для шерінгової економіки, де люди взаємодіють напряду через Uber, Airbnb чи Facebook. Нині ми живемо в епоху інтернету четвертого покоління (Web 4.0), який включає Інтернет речей та технології, як робототехніка і штучний інтелект.

Крім того, цифрові технології привели до появи нових форм культурного виробництва та споживання. Віртуальні платформи дозволили митцям і творчим людям ділитися своєю роботою з широкою аудиторією, незалежачи від традиційних каналів розповсюдження. Соціальні мережі стали важливим інструментом для підтримки культурних зв'язків і спільнот по всьому світу.

Цифрове суспільство також підняло важливі питання щодо безпеки та приватності даних. Зростаюча залежність від цифрових платформ та сервісів вимагає розробки нових підходів до захисту персональної інформації та боротьби з кіберзлочинністю. Це включає не лише технічні аспекти захисту, але й правові та етичні норми, що регулюють використання даних[31].

Врешті-решт, цифрове суспільство є результатом комплексної інтеграції ІКТ у всі аспекти людського життя, що перетворює інформацію та технології на ключові фактори розвитку. Це новий етап у розвитку цивілізації, який продовжує розширювати свої межі та впливати на всі сфери суспільного буття.

На сьогодні сфери ІКТ та розвитку інформаційного суспільства в Україні регулюються такими базовими законами: «Про Національну програму інформатизації», «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про захист персональних даних» [65;71:73].

Закон «Про доступ до публічної інформації» був прийнятий 13.01.2011 року. Цей закон, став важливим базисним елементом розбудови ефективного та дієвого електронного урядування в Україні. Цей Закон встановлює порядок

реалізації та забезпечення права кожної людини на доступ до інформації, що перебуває у володінні органів державної влади та інших розпорядників публічної інформації, визначених цим Законом, а також до інформації, яка має суспільний інтерес. [64].

Закон «Основні засади розвитку інформаційного суспільства в Україні на 2007-2015 роки», ухвалений 9 січня 2007 року, який відіграв велику роль у формуванні інформаційного суспільства, визначає стратегічні напрями та завдання для розвитку інформаційного суспільства в Україні. Він спрямований на створення умов для впровадження інформаційних і комунікаційних технологій (ІКТ) у всі сфери життя, підвищення рівня комп'ютерної грамотності населення, забезпечення вільного доступу до інформації та інтеграцію національної інфраструктури в глобальну. Закон також підкреслює необхідність вдосконалення законодавства, підтримки розвитку електронної економіки, захисту інформаційних прав громадян і підвищення ефективності використання ІКТ в освіті, охороні здоров'я та інших галузях. З 2015 року, до сьогодні інформаційне суспільство продовжує свій активний розвиток.

Цифровізація українського суспільства здійснюється відповідно до Стратегії цифрового розвитку, схваленої Кабінетом Міністрів України 17 листопада 2021 року. Стратегія передбачає впровадження цифрових трансформацій в управлінні державними фінансами до 2025 року. Це включає модернізацію інформаційних систем, створення баз даних, реєстрів та оновлення ІТ-інфраструктури державних органів. За реалізацію цієї стратегії відповідає державна установа «Відкриті публічні фінанси», яка здійснює технічне впровадження, адмініструє інформаційні ресурси та координує роботу з ІТ-інфраструктурою в системі управління державними фінансами. Міністерствам та іншим центральним органам виконавчої влади доручено забезпечити виконання плану заходів, передбаченого Стратегією, та щорічно подавати звіт про стан її реалізації[81].

Для підтримки процесу цифровізації в Україні ключовим є Міністерство цифрової трансформації України, яке регулює діяльність у сфері ІКТ та

запроваджує нововведення в цій галузі. Воно відіграє важливу роль у впровадженні нових цифрових технологій, забезпечуючи їх інтеграцію в усі сфери суспільного життя. Міністерство не лише координує проекти, але й активно співпрацює з міжнародними партнерами для впровадження кращих світових практик та інновацій[37].

Міністерство цифрової трансформації України вірить у свою місію - створювати зручну, прозору та сучасну державу для громадян. Щоденний розвиток і прагнення бути найкращими дозволяють досягати високих результатів. Вони створюють можливості для всіх: забезпечують інтернет у селах, онлайн-освіту та послуги без корупції. Проактивність і ініціативність допомагають створювати послуги, які відповідають реальним потребам українців. Принципи чесності та простоти ведуть до побудови країни без корупції та зрозумілої комунікації з громадянами. Безпека та конфіденційність даних забезпечуються на всіх етапах діджиталізації, випускаючи послуги лише після повної впевненості у їхній захищеності. Чинним Міністром цифрової трансформації є Михайло Федоров[37].

Вони активно сприяють розвитку інформаційного суспільства, забезпечують доступ до якісних державних послуг, підвищують рівень цифрової грамотності населення та впроваджують новітні технології в усі сфери життя. Основна мета міністерства – зробити Україну лідером у сфері цифрових інновацій, забезпечити прозорість і доступність державних послуг для всіх громадян та побудувати країну без корупції з чесним управлінням.

Міністерство цифрової трансформації України має складну і багатокомпонентну структуру, яка включає керівництво, декілька директоратів і департаментів, кожен з яких виконує свою специфічну функцію. Директорати займаються розвитком електронних послуг, кібербезпеки, систем електронних реєстрів, регіональної цифровізації, ІТ-індустрії та інших сфер, що сприяють цифровій трансформації. Департаменти зосереджуються на координації проектів, цифровій економіці, правовому забезпеченні, фінансово-господарській діяльності та управлінні персоналом.

Окрім цього, існують спеціалізовані відділи та сектори, відповідальні за розгляд звернень громадян, документообіг, тендерні процедури, боротьбу з корупцією, комунікацію, внутрішній аудит, а також режимно-секретну і мобілізаційну роботу. Така структура забезпечує ефективну координацію і виконання завдань у сфері цифрової трансформації[37].

Однак, щоб не залишитися на узбіччі світового науково-технологічного оновлення, Україні необхідно продовжувати розробку та впровадження нормативно-правових норм, які б відповідали світовим інноваційно-технологічним трендам розвитку. Це включає подальшу регламентацію та підтримку сфер ІКТ, захисту даних та електронного урядування, а також забезпечення умов для ефективного використання інформаційних ресурсів громадянами та бізнесом[48].

Окрім цього, варто підкреслити важливість міжнародного співробітництва у сфері цифровізації та розвитку інформаційного суспільства. Спільні зусилля з міжнародними партнерами, участь у глобальних програмах та ініціативах дозволять Україні інтегрувати найкращі світові практики та інновації. Це сприятиме не лише підвищенню ефективності цифрової трансформації, але й зміцненню позицій України на світовій арені як сучасної та високотехнологічної країни, готової до викликів майбутнього[48].

В Україні процес переходу до інформаційного суспільства є складним і поступовим. На сьогоднішній день в країні вже сформувалися основні передумови для цього переходу, включаючи науково-технічний потенціал, зростаючу роль ІТ-сектору в економіці, а також певні інституційні зміни, що наближають Україну до вимог сучасного інформаційного простору. Однак досі залишаються серйозні проблеми, які потребують вирішення для успішної реалізації цієї трансформації. Однією з головних проблем є недостатній розвиток інфраструктури та нерівномірний доступ до новітніх технологій на різних рівнях суспільства. Війна в Україні також лишає слід, який неможливо не помітити, але з іншої сторони спонукає до стрімкої цифрової трансформації, та пошуку нових рішень.

Основними завданнями для України на шляху до створення інформаційного суспільства є забезпечення доступу до ІКТ для всіх громадян, розвиток ІТ-освіти та підготовка кваліфікованих кадрів для роботи з новими технологіями. Крім того, необхідно створювати відповідне законодавче поле, яке підтримувало б інновації, захищало інтелектуальну власність, а також гарантувало б безпеку персональних даних[45].

Основними напрямками державної політики є розвиток інноваційного потенціалу, підтримка електронного урядування, покращення правового середовища, а також створення сприятливих умов для успішної інтеграції держави до глобальної інформаційної мережі[21].

Особливу увагу необхідно приділяти питанням правового регулювання та безпеки інформаційних технологій. У цьому контексті важливими є заходи щодо боротьби з кіберзлочинністю, захисту прав інтелектуальної власності та забезпечення приватності в умовах цифрової трансформації. Усі ці фактори мають бути інтегровані в загальну стратегію розвитку цифрового суспільства в Україні, що гарантуватиме безпеку громадян та економічний розвиток країни.

Одним із важливих аспектів розвитку цифрового суспільства в Україні є її інтеграція в світовий інформаційний простір. Цей процес включає як модернізацію національної інфраструктури, так і активну співпрацю з міжнародними організаціями, зокрема з Європейським Союзом. Україна активно бере участь у глобальних процесах створення нових стандартів для ІТ-інфраструктури, розвитку електронних послуг, а також співпрацює з іншими країнами в питаннях кібербезпеки, захисту прав інтелектуальної власності та технологічних інновацій[41].

Створення рівних можливостей для усіх вікових категорій населення щодо доступу до нових технологій також стоїть не на останньому місці. Важливим є розвиток інфраструктури у віддалених регіонах, а також навчання населення основам інформаційних технологій. Це має особливе значення для

забезпечення рівного доступу до послуг державного управління, освіти та охорони здоров'я через електронні сервіси.

Іншим важливим напрямом є розвиток національної системи інформаційної безпеки.

Захист інформації має пріоритетне значення щоб забезпечити національну безпеку у сучасному світі, де інформація це ключовий ресурс. Саме тому існує необхідність створення сучасних і ефективних систем для забезпечення конфіденційності і захисту від кіберзагроз персональних даних громадян.

Загалом, перехід до цифрового суспільства в Україні є складним, але необхідним процесом, який забезпечить країні сталий розвиток і інтеграцію в глобальний інформаційний простір. Створення ефективної правової бази та розвиток необхідної інфраструктури, розвиток сучасних нових технологій та підвищення рівня інформаційної грамотності суспільства є важливими складовими щоб досягти цієї мети.

2.2. Діджитал проєкти сучасного українського суспільства загальнодержавного призначення

Україна активно розвиває цифрові технології, що стало помітним після публічної презентації Міністерства цифрової трансформації та бренду Цифрової держави у вересні 2019 року. Це стало важливим кроком на шляху до побудови сучасного цифрового суспільства, яке орієнтується на інновації та адаптацію до світових стандартів. Україна визначила для себе три основні напрями розвитку в рамках європейського цифрового ринку: покращення доступу до інтернету, створення умов для регулювання цифрових мереж та розбудова цифрової економіки через інвестиції та стандартизацію[39].

Згідно з цими орієнтирами, вже зараз в Україні активно впроваджуються різноманітні цифрові послуги, які змінюють щоденне життя громадян. Серед функцій і послуг, які зараз працюють, можна виділити наступні – е-Малятко (онлайн реєстрація новонароджених), електронні паспорти, можливість прописки дитини через інтернет, е-пенсія, мобільний додаток для цифрового посвідчення громадянина, а також платформи для онлайн-банкінгу та електронного голосування.

Одним із найбільш значимих досягнень у сфері цифровізації в Україні є запуск платформи «Дія». Ця платформа об'єднує безліч електронних послуг, надаючи користувачам можливість отримувати доступ до основних державних сервісів через смартфон. Від отримання довідок до оформлення документів, «Дія» спрощує взаємодію громадян з державними органами, роблячи ці процеси швидкими та зручними[15].

Міністерство цифрової трансформації офіційно запустило платформу 2 квітня 2020 року[15].

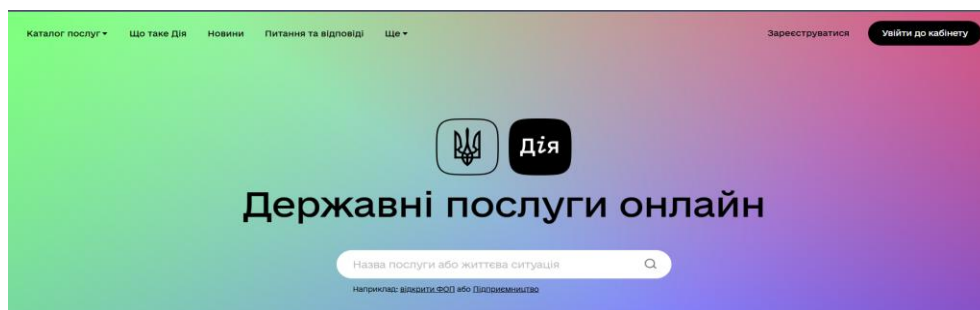

Рис.2.1. Головна сторінка порталу «Дія»

Крім сайту, також було створено мобільний додаток, завдяки якому громадянам доступні їхні документи в незалежності від того, чи мають вони із собою паперові оригінали. Також користувачі можуть швидко й зручно отримувати різноманітні довідки, документи, подавати заяви, здійснювати реєстраційні дії, подавати заяви на відшкодування пошкодженого майна, оформлювати ФОП, замовити нове водійське посвідчення, подати заявку на іпотеку тощо[15].

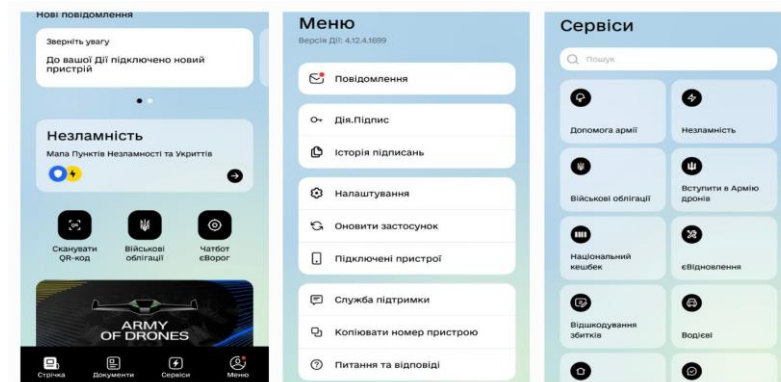

Рис.2.2. Мобільний додаток «Дія»

Цей проєкт є яскравим прикладом успішної цифрової трансформації в державному управлінні. «Дія» сприяє підвищенню прозорості та підзвітності державних установ, поліпшуючи якість державних послуг. Крім того, платформа активно розвивається і вдосконалюється, додаючи нові функції та послуги, які роблять життя громадян ще більш зручним і сучасним.

Цифрові технології постійно вдосконалюються, тому щоб встигати за змінами, необхідно постійно навчатися. Зі стрімким розвитком, створюється все більше освітніх платформ. Лідером у даній сфері є платформа Дія.Освіта, яка дає можливість пройти безкоштовно освітні курси, гайди і тести за різними напрямками[15].

«Дія. Освіта» дає можливість ознайомитися із курсами на тему цифрових ресурсів. Раніше на платформі був доступний курс «Електронний документообіг для підприємців», який надавав розуміння що таке електронний документообіг і як з ним працювати, які існують системи електронного документообігу і як у них зареєструватись, також розповідається про створення документу у системі і про процедуру запрошення особи, яка має той чи інший документ передивитися або затвердити. Курс також містив важливий модуль про підписання документів, тобто як їх підписати у електронному вигляді. На даний момент цього курсу немає на платформі. Інші курси на платформі, у яких є модулі про електронний документообіг, містять лише загальну інформацію на дану тему[15].

Рис.2.3 Дія.Освіта

У той час, як цифрові нововведення набирають обертів, Україна все більше фокусується на розвитку електронної освіти (E-learning), яка дозволяє громадянам отримувати нові навички в режимі онлайн. Серед найбільш популярних платформ для онлайн-навчання в Україні – Prometheus , EdEra , які пропонують курси з інформаційних технологій, бізнесу, науки та культури[106;104].

На платформі EdEra доступні курси з різних категорій, включаючи гуманітарні науки, інформаційні технології, бізнес, медицину та багато інших. Особливої уваги заслуговує курс «Розсекречені: онлайн-курс про роботу з архівами КГБ», який надає знання про роботу з архівними документами, що є важливим для фахівців документознавчої галузі[104].

Платформа Prometheus пропонує широкий спектр курсів від найкращих українських і світових університетів, охоплюючи теми від програмування та цифрових навичок до підприємництва та менеджменту. Наприклад, курси з програмування Python, управління проектами, фінансової грамотності та багато інших допомагають студентам здобути важливі сучасні навички[106].

Крім того, Український науково-дослідний інститут архівної справи та документознавства періодично проводить семінари з документознавства, які сприяють підвищенню професійних компетентностей документознавців та архівістів. Наприклад, у лютому та березні 2024 року було проведено серію семінарів, на яких обговорювалися нові технології та підходи у сфері документування[90].

Незважаючи на ці досягнення, Україна все ще стикається з викликами, пов'язаними з цифровим розривом, безпекою в Інтернеті, необхідністю вдосконалення цифрової освіти та підвищення медіаграмотності. Для успішного переходу до цифрової економіки важливо інвестувати в ці напрямки, щоб забезпечити рівні можливості для всіх громадян і зберегти довіру до нових технологій.

Стан неформальної та інформальної освіти для документознавців в Україні є динамічним і важливим елементом професійного розвитку. Неформальна освіта включає курси, тренінги та семінари, які пропонуються як державними, так і недержавними установами. Серед програм підвищення кваліфікації можна знайти теми, що стосуються інформаційних технологій та архівної справи, що особливо актуально в умовах цифровізації. Попри стрімкий розвиток цифровізації в документознавчій справі, безкоштовних онлайн або офлайн курсів для отримання нових навичок поки що недостатньо.

Проте, проаналізувавши ці платформи, можна зазначити, що курси, які стосуються цифровізації архівів та документів, практично відсутні, хоча вони були б надзвичайно корисними для професійного розвитку документознавців. В Україні такі курси потребують розвитку, щоб відповідати сучасним викликам у сфері архівної справи та інформаційних технологій

Для подолання цих викликів необхідно розробити спеціалізовані програми, які б включали сучасні методи цифровізації, управління електронними документами, використання хмарних технологій та забезпечення інформаційної безпеки. Це допоможе не лише підвищити професійний рівень документознавців, а й сприяти ефективному управлінню архівами та збереженню важливих історичних даних[85].

Один із найбільш важливих проектів у сфері цифровізації охорони здоров'я – це впровадження електронної системи охорони здоров'я «eHealth», що має на меті створити єдину електронну базу для реєстрації медичних даних пацієнтів, забезпечення доступу лікарів до електронних карток пацієнтів, а також оптимізацію процесу взаємодії медичних закладів та пацієнтів. Ця

система дозволяє лікарям мати доступ до історії хвороби, результатів аналізів, рецептів та інших медичних даних, що сприяє підвищенню якості медичних послуг і зменшенню паперової тяганини в лікарнях та поліклініках. Платформа дозволяє також пацієнтам отримувати медичні послуги більш зручним і ефективним способом, замість традиційної паперової реєстрації чи черг на прийом. «eHealth» – це важливий крок до сучасної цифрової охорони здоров'я, що сприяє якості медичних послуг та зменшенню адміністративного навантаження[35].

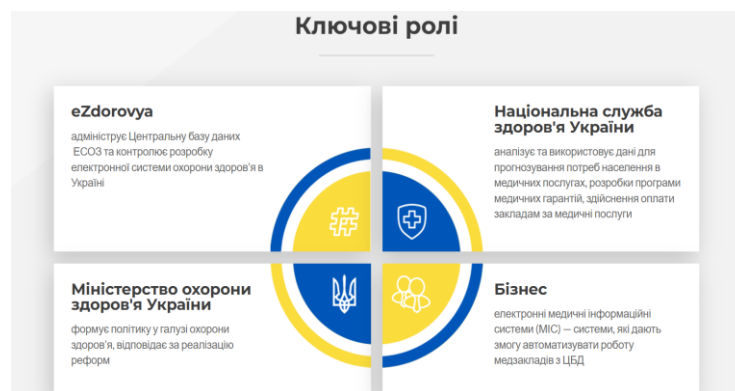

Рис.2.4. Платформа «ЕHealth»

Міністерство цифрової трансформації України продовжує демонструвати активну роботу над модернізацією країни, сприяючи її руху до цифрового лідерства на світовій арені. У рамках цієї стратегії Україна зробила важливий крок, приєднавшись до Європейського Блокчейн[87].

Україна приєдналася до Європейського Блокчейн Партнерства 17 червня 2022 року в статусі спостерігача, що є важливим кроком у розвитку цифрових технологій у державному управлінні. Інтеграція України в цю ініціативу дозволить зміцнити співпрацю з європейськими країнами в питаннях впровадження блокчейн-технологій у державні реєстри та сервіси. Вона також відкриває нові можливості для створення ефективного регуляторного середовища, зокрема для ринку віртуальних активів. Заступник міністра цифрової трансформації України з питань розвитку ІТ Олександр Борняков, який став представником України в Європейському Блокчейн Партнерстві,

підкреслив важливість цієї інтеграції для підвищення цифрової трансформації країни[87].

Впровадження блокчейн-технологій у державний сектор дозволить Україні досягти кількох важливих цілей: захисту чутливих даних, скорочення витрат на адміністрування, оптимізації процесів, забезпечення прозорості та аудиту, а також посилення безпеки та цілісності даних. Це надасть можливість Україні вивчити європейські практики та технології, які можуть бути впроваджені в майбутньому для покращення роботи державних реєстрів та послуг.

Цифровізація та автоматизація державних процесів сприяє значному зниженню бюрократії, спрощенню взаємодії громадян з органами влади та підвищенню рівня прозорості. Водночас, для успішного впровадження таких змін залишаються важливими питання кібербезпеки, захисту персональних даних і усунення цифрового розриву між різними регіонами та категоріями населення[87].

З самого початку заснування, Міністерство цифрової трансформації втілює у реальність значну кількість проєктів, які дають простим громадянам бачити результати спрощення бюрократичних процесів. Серед них проєкт «Цифрова інновація для нової України» розпочав свою реалізацію в 2023 році з метою підтримки відновлення країни та прискорення процесу цифровізації в державному секторі. Ініціатива була запропонована Федеральним міністерством економічного співробітництва та розвитку Німеччини (BMZ) і реалізується за допомогою Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) . Ключовими виконавцями проєкту є Міністерство цифрової трансформації України та Міністерство розвитку громад, територій та інфраструктури України[100].

Цей проєкт спрямований на те, щоб прискорити цифровізацію в управлінських процесах і забезпечити прозорість у відновленні країни. Використання новітніх цифрових платформ та інноваційних рішень, зокрема для реалізації інфраструктурних проєктів, допомагає оптимізувати

використання ресурсів та залучити громадян до процесів відбудови. Проект також фокусується на підтримці та розвитку мобільних майстерень (tolocars), сприяючи локальним інноваціям і залученню місцевих спільнот до відновлення країни.

Одним із головних інструментів проекту є підтримка та розвиток платформи Diia.Engine, яка дозволяє державним органам надавати цифрові послуги громадянам та бізнесу. Вона забезпечує більш прозоре та ефективне функціонування публічних адміністрацій, сприяючи економії бюджетних коштів та швидкому виконанню державних послуг[100].

Проект також активно підтримує розвиток платформи DREAM, що дозволяє здійснювати моніторинг кожного етапу відновлення інфраструктури. Цей інструмент дозволяє контролювати процеси від оцінки пошкоджень до фінансування, будівництва та перевірок об'єктів. Платформа YouControl забезпечує перевірку підрядників, знижуючи ризики фінансових зловживань при укладанні контрактів.

Програма передбачає створення посади Chief Digital Transformation Officer (CDTO) в усіх українських міністерствах та державних органах, що дає змогу більш ефективно керувати цифровою трансформацією в країні. Завдяки спеціальним тренінгам, вже понад 200 українських посадовців пройшли навчання, щоб управляти цифровими змінами в публічному секторі.

Ще одним важливим аспектом проекту є розвиток інноваційної екосистеми в Україні, включаючи підтримку Української асоціації макерів. Це дозволяє українським інноваторам співпрацювати з міжнародними експертами та створювати локальні рішення для відновлення країни, що сприяє розвитку нових технологій і підвищує ефективність процесів відбудови.

Завдяки цій програмі, було запроваджено мобільні майстерні tolocars. За їх допомогою було проведено понад 146 майстер-класів у дев'яти українських районах. Ці майстерні допомогли розвивати інноваційні ідеї та локальні

рішення з реконструкції, а також працювали над облаштуванням укриттів у разі повітряних тривог[100].

Крім цифровізації державних послуг і процесів, одним із важливих напрямів цифровізації є створення цифрових бібліотек і архівів, які зберігають рідкісні книги, рукописи, старовинні карти та інші культурні артефакти. Це дає змогу зберегти унікальні документи та зробити їх доступними для широкої аудиторії, незалежно від фізичного стану оригіналів. Серед найбільш значущих проектів у цій сфері є Українська цифрова бібліотека та ініціативи Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ), а також Електронна бібліотека «Культура України» Національної бібліотеки ім. Ярослава Мудрого[40;39].

Рис.2.5. Електронна бібліотека «Культура України»

Електронна бібліотека «Культура України» є важливою ініціативою, спрямованою на збереження та поширення української культурної спадщини. Цей проект передбачає створення інтегрованої платформи для зберігання оцифрованих документів, що висвітлюють різноманітні аспекти української культури: історії, мистецтва, етнографії та народних традицій. Платформа має на меті забезпечити рівний доступ до культурних ресурсів для користувачів з різних куточків світу та сприяти інтеграції української культури в глобальний інформаційний простір[39].

Українська цифрова бібліотека є проектом, який надає безкоштовний доступ до сучасних і класичних творів українських та закордонних авторів. Вона пропонує художні, науково-популярні, публіцистичні книги в цифровому форматі, доступні для читання на смартфонах і комп'ютерах. Мета

проекту – заохочувати українців до читання, забезпечивши можливість доступу до книг у будь-який час і в будь-якому місці. Це важлива ініціатива для розвитку національної літератури, популяризації читання та залучення нових поколінь до культурного життя[88].

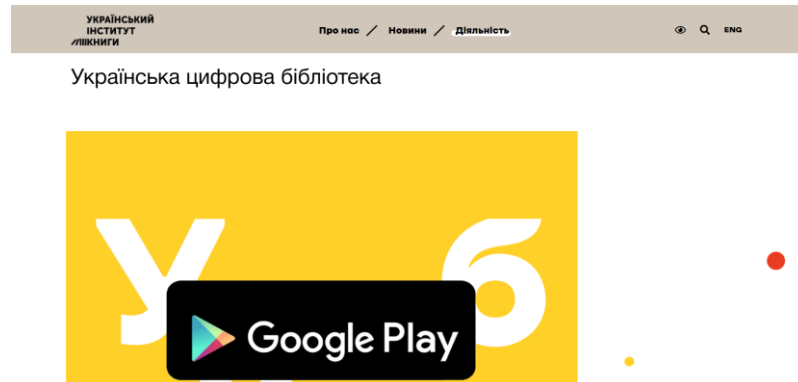

Рис.2.6. Портал «Українська цифрова бібліотека»

Історико-культурні ресурси Національної бібліотеки України ім. В. І. Вернадського (НБУВ) включають унікальні оцифровані документи, книги, картографічні матеріали та старовинні рукописи. Це архіви Інституту рукопису та Інституту архівознавства, що містять матеріали з історії, культури та мистецтва України. Важливою частиною цих ресурсів є Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини, що містить оцифровані видання з різних напрямків: історії, культури, мистецтва та науки. Завдяки цьому проекту користувачі отримують доступ до документів, що були недоступні раніше через їх фізичний стан. Це дозволяє не лише зберігати ці документи, але й робити їх доступними для науковців, студентів та широкої аудиторії[40].

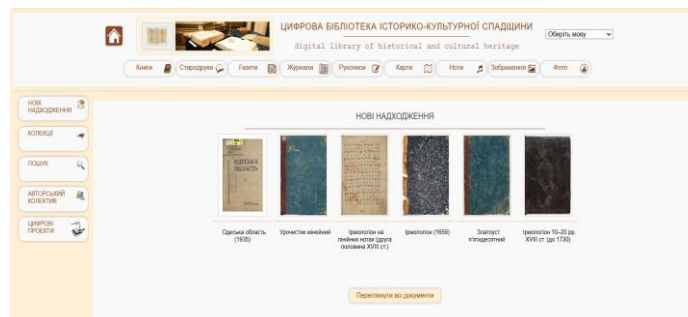

Рис.2.7. Цифрова бібліотека історико-культурної спадщини

Маріупольський державний університет активно слідує сучасним тенденціям цифровізації. Університет інтегрує новітні цифрові технології для забезпечення ефективного управління документами та архівами[66].

Зокрема, університет успішно розвиває свою цифрову інфраструктуру через впровадження електронного архіву, що зберігається в системі iDoc . Цей електронний архів є основним джерелом для збереження всіх документів, що надходять через Систему електронного документообігу (СЕД). Завдяки iDoc забезпечується зручний та швидкий доступ до документів, що підвищує ефективність роботи з ними та оптимізує процеси документообігу в університеті. Водночас важливо зазначити, що процедура відбору та знищення документів ще не реалізована в рамках iDoc , що залишає потенціал для подальшого удосконалення цього процесу[66].

У загальному відділі університету зберігаються електронні копії паперових оригіналів документів, що з часом, згідно з термінами зберігання номенклатури справ, стають архівними. Цей підхід сприяє покращенню управління документами, знижує навантаження на паперові архіви та забезпечує більш швидкий доступ до потрібних матеріалів.

Окрім того, для збереження електронних копій документів, які мають архівне значення, університет використовує систему OneDrive. Однією з основних функцій OneDrive в університеті є зручний обмін документами між підрозділами та співробітниками університету. За допомогою цього сервісу документи можуть бути швидко передані для колективного редагування або перевірки, що значно спрощує і прискорює робочі процеси. Університет використовує OneDrive для створення спільних папок, де зберігаються документи, що потребують спільної роботи, коментарів або уточнень. Співробітники можуть працювати над одним і тим же документом одночасно, що дозволяє ефективно використовувати час та забезпечує миттєве оновлення змін у реальному часі[66].

Таким чином, Маріупольський державний університет демонструє своє прагнення йти в ногу з часом, активно інтегруючи цифрові технології для

створення сучасної та ефективної системи управління документами та архівами, що відповідає найкращим міжнародним стандартам цифрової трансформації.

Висновки до розділу 2

У цьому розділі було досліджено ключові аспекти розвитку інформаційного суспільства, його трансформаційний вплив на економіку, культуру, політику та соціальні відносини, а також виклики, що виникають у процесі переходу до цифрового суспільства, зокрема в Україні.

Відзначено, що глобалізація інформаційного простору, обумовлена розвитком ІКТ, відкриває нові можливості для економічного та соціального розвитку. Глобальні інформаційні мережі забезпечують доступ до знань і ресурсів, що сприяє не лише економічному зростанню, а й культурному прогресу. Однак перехід до інформаційного суспільства не позбавлений проблем, серед яких основною є цифрова нерівність, що виражається у відмінностях у доступі до новітніх технологій між країнами та окремими групами населення. Цей аспект набуває особливої важливості в умовах, коли технології стали визначальним чинником для розвитку соціального та економічного прогресу.

Поява нових форм комунікацій, таких як електронне урядування, соціальні мережі, цифрові платформи, забезпечує інтеграцію суспільств у глобальний інформаційний простір і покращує взаємодію між людьми. Це також сприяє розвитку нових форм бізнесу та інновацій, що є важливими для конкурентоспроможності на глобальному ринку.

Проте питання безпеки та конфіденційності даних стають критичними. У глобалізованому світі зростає кількість кіберзлочинів і порушень приватності. Розвиток інформаційних технологій вимагає створення ефективних механізмів захисту даних, а також розробки законодавчих норм,

що відповідатимуть новітнім технологічним викликам. Важливим є не лише забезпечення безпеки даних, але й створення правової основи, яка гарантуватиме захист прав громадян і підприємств в умовах цифрової економіки.

Інтеграція України в глобальний інформаційний простір є важливою складовою розвитку цифрової економіки та підвищення конкурентоспроможності країни. Україна активно співпрацює з міжнародними партнерами, зокрема з Європейським Союзом, у рамках глобальних ініціатив, спрямованих на розвиток ІКТ та цифрових послуг. Ця співпраця відкриває нові можливості для адаптації українських стандартів до міжнародних вимог і забезпечує доступ до передових технологій. Інтеграція в єдиний інформаційний простір дає змогу країні зміцнити свою позицію в глобальній економіці та використовувати новітні технології для розвитку економіки та суспільства.

РОЗДІЛ 3. АРХІВНА ЦИФРОВІЗАЦІЯ В СУЧАСНІЙ УКРАЇНІ

3.1. Впровадження та використання цифрових технологій в архівній справі

Впровадження та використання цифрових технологій в архівній справі є важливим кроком до модернізації та підвищення ефективності управління архівними ресурсами. Ці технології дозволяють не тільки зберігати документи у цифровому форматі, але й забезпечують швидкий і зручний доступ до них. Цифровізація архівів сприяє збереженню історичної спадщини, полегшує пошук і обробку інформації, а також мінімізує ризики втрати важливих документів через фізичне старіння чи пошкодження. Завдяки сучасним технологіям, архівні установи можуть надавати свої послуги більш якісно та оперативно, що відповідає вимогам сучасного інформаційного суспільства.

Архівні установи України активно впроваджують у свою роботу цифрові технології, і мають велику кількість успішних проектів, які функціонують зараз.

Центральний державний архів вищих органів влади та управління України на своєму сайті надає відкритий доступ до низки цифрових ресурсів. Цифровий архів Західноукраїнської Народної Республіки представляє оцифровані документи уряду та установ Західноукраїнської Народної Республіки, а також пов'язані матеріали, які зберігаються у різних архівосховищах України та за її межами[93]. Документи Оперативного штабу рейхсляйтера Розенберга містять понад 130 000 сторінок з фондів Центрального державного архіву вищих органів влади та управління України, відображаючи діяльність штабу з конфіскації та вивезення культурних цінностей з окупованих нацистами територій. Центральный державний архів вищих органів влади та управління України надає онлайн доступ до

довідкового апарату та оцифрованих фондів архіву з можливістю повнотекстового пошуку, сприяючи збереженню та використанню архівних ресурсів.

Також, на платформі можна знайти детальні описи архівних документів у форматі PDF. Наприклад, є описи документів Верховної Ради України з 1921 по 2006 роки, Кабінету Міністрів України з 1918 по 2005 роки, а також інших важливих державних установ, таких як Народний комісаріат внутрішніх справ, Головне управління міліції, Вищий господарський суд України, Міністерство юстиції України, та багато інших[93].

Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки, як і ЦДАВО активно займається цифровізацією своїх фондів і надає доступ користувачам до низки ресурсів із оцифрованими фондами архіву[94].

Оцифровані описи фондів, розміщено у відкритому доступі на сайті, усього їх 475. Вони містять важливі документи та матеріали, що відображають історію та діяльність різних політичних, соціальних і культурних організацій в Україні. Це включає архіви Центрального комітету Комуністичної партії України, комісій, партійних комітетів, партизанських формувань, а також документи українських діаспор та інші цінні історичні записи. Ці описи фондів охоплюють період від кінця XIX століття до сучасності, включаючи революційні події, Другої світової війни та інші важливі історичні моменти.

Також, архівний сайт надає доступ до електронного ресурсу, який надає онлайн-доступ до інформаційної системи та оцифрованих документів Центрального державного архіву громадських об'єднань та україніки, забезпечуючи розширені можливості повнотекстового пошуку[94].

Цей ресурс надає можливість повнотекстового пошуку за назвами фондів, історичними довідками, анотаціями до фондів і описів, а також заголовками справ. Показчики імен, організацій та географічних назв є електронними аналогами традиційних карткових каталогів і забезпечують дослідникам додаткову інформацію.

Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України (ЦДАМЛМ України) має багатий перелік фондів на своєму сайті у відкритому доступі, серед яких Фонди державних установ, творчих спілок та громадських організацій, колекції та розформовані або передані до інших установ фонди. Ці фонди містять різноманітні матеріали, включаючи документи, листування, рукописи, фотоархіви та інші історичні документи, що відображають культурну спадщину України[95].

Цифровий фонд користування архіву пропонує користувачам відкритий доступ на сайті до оцифрованих описів, які містять загальну інформацію про фонди. Наприклад, Фонд №9 представляє архітекторів Беретті, з документами, датованими 1820-1916 роками, що складаються з 58 одиниць зберігання. Фонд №883 включає матеріали вченого-філолога Агатангела Кримського за період 1891-1973 років, а Фонд №1303 зберігає документи історика Івана Каманіна, охоплюючи 1869-1965 роки з 31 одиницею зберігання.

Користувачі мають можливість легко отримати доступ до оцифрованих джерел кожного фонду, що значно полегшує дослідження і забезпечує збереження цінних історичних матеріалів[95].

Також відкривають доступ до декількох онлайн-проектів архіву. Серед них є цифрова колекція Олександра Довженка що включає оцифровані документи та матеріали видатного українського режисера. Мистецька колекція Адольфа Ошєрова пропонує користувачам доступ до оцифрованих творів мистецтва та документів. Крім того, цифровий архів документів Андрія Малишка містить оцифровані матеріали, листування та рукописи відомого українського поета.

Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів надає доступ до широкого спектру фондів що можна знайти на офіційному сайті, які включають кінодокументи, фотодокументи, відеодокументи та фонодокументи. Наразі в електронний каталог завантажено 183 544 документи, що дозволяє користувачам швидко і зручно знаходити потрібні матеріали для досліджень та вивчення історії. Ресурс також пропонує

друковані та електронні видання, що охоплюють архівні документи, присвячені життю і творчості видатних українських діячів, і відображають ключові моменти культурної спадщини України[96].

Також користувачам доступний онлайн каталог масивів фонодокументів Центрального державного кінофотофоноархіву який висвітлює театральне життя XX–XXI століть, включаючи радіовистави та радіокомпозиції, а фонокаталоги представляють музичне театральне мистецтво та історію звукозапису. Кінолітописи, що охоплюють періоди з 1896 до 2005 років, містять анотовані каталоги кінодокументів, відображаючи суспільно-політичне, соціально-економічне та культурне життя України. Також доступні реєстри фотодокументів, зокрема тих, що висвітлюють Голодомор, та каталоги фотопозитивів, повернених з Федерального архіву Німеччини[96].

Центральний державний історичний архів України, м. Київ надає через свій сайт доступ до численних ресурсів, що зберігають оцифровані документи. Серед них: довідковий апарат архіву, список фондів, список фондів з оцифрованими справами, зведений каталог метричних книг, клірових відомостей та сповідних розписів, а також спеціальні каталоги для релігійних громад м. Києва. Іменний покажчик «Метричні книги православних церков м. Києва» допомагає швидко знайти потрібні документи. Доступні також описи фондів, колекцій мікрофільмів та друковані видання[97].

Крім того, є відкритий доступ до ресурсу, який зберігає велику кількість фондів. Серед них: фонди магістратів і ратуш, фонди органів центральної і місцевої влади, адміністративних і військово-адміністративних органів, освітніх, наукових і культурних установ, жандармських і поліцейських органів, судових установ, релігійних установ, господарсько-економічних установ, громадських і благодійних організацій, а також фонди особового походження та колекції. Ці ресурси дозволяють користувачам отримати доступ до важливих історичних документів та матеріалів, сприяючи збереженню та вивченню історичної спадщини України[97].

Сайт Центрального державного історичного архіву України, м. Львів, надає доступ до великої кількості цифрових ресурсів, що охоплюють різні аспекти історичної спадщини України. Наприклад, доступні путівники, такі як «Путівник Центральний державний історичний архів України, м. Львів», що був упорядкований О. Гневишевою, У. Єдлінською, Д. Пельцем, Г. Сварником, І. Сварником та Н. Франко. Вони містять докладні описи архівних фондів та дозволяють дослідникам швидко знайти потрібну інформацію. Також доступні покажчики, зокрема, «Галицьке намісництво (1772-1921): Архівно-бібліографічний фондний покажчик», який надає інформацію про фондів матеріали з Галичини [98].

Каталоги, представлені на сайті, включають метрики греко-католицьких, римо-католицьких та православних парафій, що містять цінні дані про народження, шлюби та смерті з кінця XVII століття до середини XX століття. Окрім цього, архів пропонує описи різних судових і державних установ, особові справи громадських та політичних діячів, а також багатий архівний фонд із документами, що відображають історію, культуру і розвиток українського суспільства. Ці цифрові ресурси роблять архівні дані більш доступними для широкої аудиторії і значно полегшують процес історичних досліджень [98].

Електронні фонди Центрального державного науково-технічного архіву України відкриті для усіх відвідувачів онлайн, вони включають різноманітну документацію, що охоплює широкий спектр науково-технічних досягнень та історичних подій. Реєстр описів надає доступ до проектної, конструкторсько-технологічної та науково-дослідної документації, що містить детальні технічні характеристики, розробки та дослідження. Патентна документація представляє винаходи та інновації, що були зареєстровані в Україні. Усноісторичні документи зберігають записи усних свідчень, інтерв'ю та спогадів, що є важливими джерелами для дослідників. Документи особового походження включають особисті папери видатних науковців, інженерів та

винахідників, розкриваючи їхню професійну діяльність, досягнення та внесок у розвиток науки і техніки[99].

Реєстр фондів Центрального державного науково-технічного архіву України який також доступний онлайн, містить інформацію про різноманітні архівні фонди, що охоплюють проектну, конструкторсько-технологічну, науково-дослідну та патентну документацію. Серед фондів є матеріали таких установ, як Український Державний проектний інститут «Укрміськбудпроект», Харківський ПромбудНДІпроект, Укргідропроєкт ім. С. Я. Жука, Державний Союзний Запорізький металургійний завод ім. С. Орджонікідзе та багато інших. Кожен фонд містить детальну інформацію про розробки, технічні характеристики та історичний розвиток підприємств. Окрім того, реєстр містить документи особового походження відомих науковців, інженерів і винахідників. Наприклад, серед них є особисті папери Олексія Бекетова, Бориса Остаценка-Кудрявцева, Якова Кранцфельда, Ігоря Трішевського та інших. Ці документи включають біографічні дані, професійні досягнення та внесок у розвиток науки і техніки України, роблячи реєстр важливим джерелом інформації для дослідників та істориків[99].

УНДІАСД є провідною установою, яка вивчає архівознавство і документообіг, і впроваджує нововведення, якими у свою чергу керуються українські архівні установи. Серед важливих нововведень, можна виділити програму стандартизації галузі у сфері архівної діяльності та діловодства УНДІАСД, яка спрямована на вдосконалення системи архівного обліку та документообігу шляхом запровадження міжнародних стандартів в архівній системі України[7].

Ця програма визначає напрямок розвитку стандартизації та гармонізації з міжнародними стандартами, що є основою інтеграції України у світовий архівний простір.

Програма використовує принципи консенсусу, уніфікованості, відповідності, актуальності та повноти та передбачено єдиний підхід до

розробки, впровадження та використання єдиних стандартів роботи з архівними документами.

Має значний вплив на оцифрування архівних документів, оскільки стандартизація сприяє ефективному впровадженню сучасних інформаційних технологій у сфері архівного діловодства та архівної справи.

Це включає розробку та впровадження єдиних національних стандартів електронного документообігу, надання структур і форматів даних, які сприяють інтеграції в глобальні архівні мережі[7].

Програма також підтримує збереження культурно-історичної спадщини України в цифровому форматі, надаючи дослідникам та громадськості швидкий та зручний доступ до інформації, також підтримується доступність архівних ресурсів через онлайн-платформи.

Установа активно займається дослідженням питання цифровізації, і надає можливість українським фахівцям приймати у цьому участь. 22 серпня 2023 року було оголошено переможні роботи у конкурсі наукових праць з архівознавства. Роботи з тем методичні рекомендації «Впровадження електронних послуг в архівних установах України» (авторки – Наталія Залєток та Євгенія Чорноморець) та «Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду» (авторки – Людмила Дідух та Тетяна Ковтанюк) були відзначені нагородами[44].

Методичні рекомендації «Впровадження електронних послуг в архівних установах України» та «Доступ до цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду» регулюють процеси цифровізації в архівній сфері України. Вони спрямовані на впровадження електронних послуг у роботу архівів, забезпечуючи інтеграцію культурної сфери в загальнодержавну мережу інформаційного забезпечення. Рекомендації окреслюють нормативно-правову базу, організацію впровадження електронних послуг, примірний перелік таких послуг та алгоритм їх впровадження[44].

Ці документи фокусуються на забезпеченні доступу до цифрових копій документів, їх збереженні та захисті, а також на створенні зручних онлайн-платформ для користувачів. Вони враховують сучасні досягнення у сфері інформаційних технологій та досвід як вітчизняних, так і зарубіжних практик. Рекомендації також забезпечують конституційні права громадян на доступ до інформації та захист авторських прав, що прискорює процес цифровізації архівної галузі України та підвищує її ефективність на всій території країни.

Укрдержархів тримає руку на пульсі, коли справа стосується цифровізації. Установа впроваджує нововведення і рішення, яким слідують архіви України. Одним з таких рішень є міжархівний пошуковий портал на платформі ARCHIUM який є «основою» відкритого доступу цифрових архівів України, об'єднуючи електронні ресурси державних архівів у єдиному пошуковому просторі. Цей вебсайт надає доступ до тематичних цифрових колекцій документів, забезпечуючи гнучкі налаштування пошуку, які включають морфологічний пошук за повними текстами довідкового апарату. Користувачі можуть шукати інформацію за назвами фондів, історичними довідками, анотаціями до фондів та описів, заголовками справ і документів, а також серед позицій покажчиків, що є аналогами традиційних архівних каталогів[36].

Проект був створений компанією «Архівні інформаційні системи» у співпраці з Укрдержархівом. Цей портал спрощує доступ до архівних матеріалів, роблячи їх більш доступними для дослідників, студентів та всіх зацікавлених у вивченні історичних документів. Він сприяє збереженню та популяризації національної архівної спадщини в цифровому форматі, що є важливим кроком у розвитку сучасного інформаційного суспільства.

Голова Укрдержархіву кожного року публікує річний звіт роботи українських архівів, який є у відкритому доступі, що відповідає концепції цифровізації і прозорості[77;78;89;83].

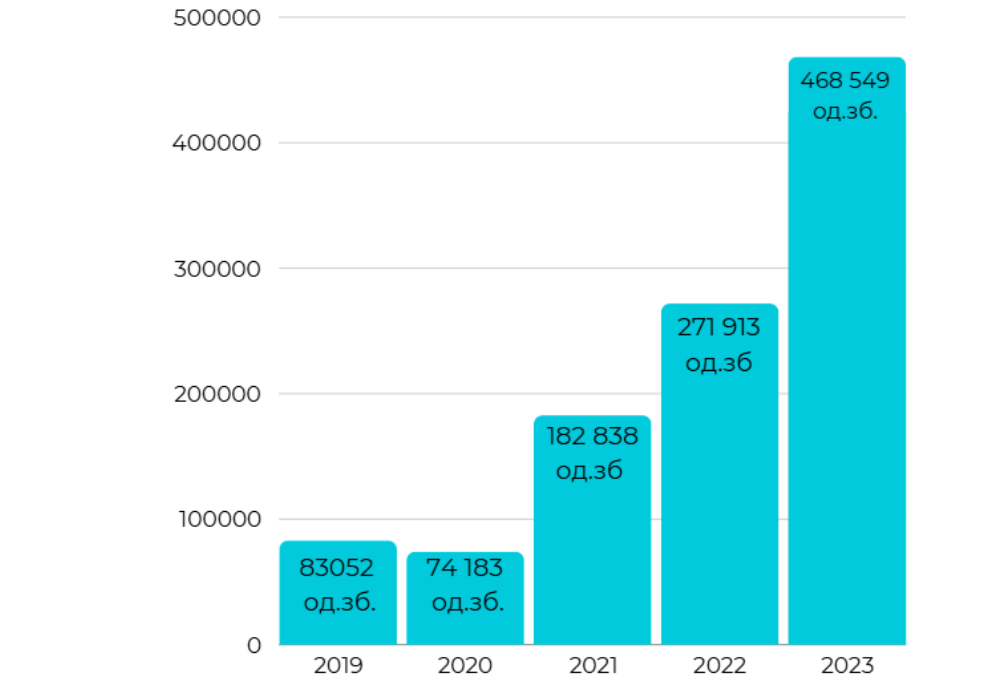

Рис. 3.1. Кількість оцифрованих архівних документів за 2019-2023 рр.

Проаналізувавши щорічні звіти, було створено графік за 2019-2023 рр. який показує кількість оцифрованих документів за цей період. Якщо у 2019 році було оцифровано 83 052 одиниць, то в 2023 році цей показник зріс до 468 549 одиниць. Це свідчить про значне прискорення темпів цифровізації архівів, що сприяє кращій доступності архівних матеріалів для користувачів та збереженню цінної інформації в електронному форматі[77;78;89;83].

За останні п'ять років кількість оцифрованих архівних документів значно зросла, і деякі архівні установи виявилися лідерами у цьому процесі. У 2019 році ключовими драйверами оцифрування були ЦДАГО, ЦДІАЛ, ЦДКФФА, ЦДНТА та державні архіви Вінницької, Волинської, Київської, Луганської і Хмельницької областей. У 2021 році серед лідерів опинилися ЦДІАК України, ЦДНТА України, ЦДАМЛМ України, а також державні архіви Полтавської, Тернопільської, Сумської та Кіровоградської областей. У 2022 році виділилися ЦДАЕА, ЦДАВО України, ЦДІАК України, ЦДІАЛ України та державні архіви Полтавської, Кіровоградської, Київської і Хмельницької областей [77;78;89;83].

За 2023 рік серед центральних державних архівів лідерами стали ЦДІАК України, ЦДАВО України, ЦДІАЛ України та ЦДАЕА, а серед обласних архівів найкращі показники в державних архівів Полтавської, Кіровоградської і Київської областей. Полтавська область тричі була визнана лідером у процесі оцифрування, демонструючи стабільні та високі результати у цьому напрямку [77;78;89;83].

3.2. Стратегічні цілі цифровізації українських архівів

Цифровізація українських архівів є важливим етапом у збереженні та популяризації національної культурної спадщини. Вона спрямована на довготривале збереження документів у цифровому форматі, що мінімізує ризики їх втрати чи пошкодження. Окрім цього, цифровізація дозволяє забезпечити широкий доступ до архівних матеріалів для дослідників і громадськості через онлайн платформи. Також вона сприяє інтеграції українських архівів у міжнародні інформаційні системи, підвищуючи ефективність обміну даними та співпраці з іншими архівними установами по всьому світу. Актуальним документом, який визначає напрями стратегії цифровізації є Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року[81].

Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року, вперше презентована Укрдержархівом, була підготовлена з урахуванням міжнародних рекомендацій і конвенцій, що стосуються доступу до архівів та офіційних документів. В основі Стратегії лежить бажання забезпечити рівний доступ до архівної інформації, розвиток інституційної спроможності архівів, оновлення нормативно-правової бази та формування ефективної комунікативної політики. Серед ключових цілей – реформування системи управління архівною справою, розробка нового архівного закону, підвищення якості і доступності архівних послуг, а також активізація процесу оцифрування архівних документів. Цей рамковий документ спрямований на реалізацію

державної політики у сфері архівної справи протягом найближчих п'яти років[81].

Одним з основних акцентів Стратегії є людиноцентричний підхід, що передбачає пріоритетність доступу до архівної інформації та ресурсів. Презентація проекту Стратегії, що відбулася 16 вересня 2020 року, стала першим кроком у процесі обговорення та доопрацювання документу з урахуванням пропозицій та зауважень зацікавлених сторін. Впровадження Стратегії передбачає активну участь громадськості та наукових експертів, що дозволить досягти визначених цілей та створити єдину систему, яка відповідатиме сучасним вимогам і стандартам в архівній сфері. Наступним кроком є підготовка дорожньої карти для реалізації Стратегії, що забезпечить ефективне виконання поставлених завдань у рамках місії, візії та цінностей Укрдержархіву [81].

Впровадження цифровізації в архівній галузі стикається з численними проблемами. Перш за все, це значні фінансові витрати на технічне обладнання, програмне забезпечення, та навчання персоналу. Багато архівних установ мають обмежені бюджети, що ускладнює повну цифровізацію. Крім того, існують технічні виклики, такі як забезпечення сумісності між різними системами, необхідність у надійному захисті даних від кіберзагроз, і забезпечення фізичної збереженості цифрових носіїв. Правові та етичні питання, пов'язані з цифровізацією, також створюють додаткові перешкоди, зокрема щодо збереження конфіденційності та дотримання авторських прав.

Юрій Ковтанюк виділяє кілька ключових проблем у процесі цифровізації архівів в Україні. Перша проблема полягає у відсутності єдиних підходів до створення системи зберігання документів в електронній формі, включаючи електронні документи та цифрові копії. Наразі відсутні чіткі вимоги до структури і змісту метаданих цих документів, хоча деякі питання, пов'язані з метаданими управлінських електронних документів, вже вирішені. Це вимагає подальших змін у нормативно-правових актах та розробки методичних рекомендацій для зберігання таких документів[23].

Другою суттєвою проблемою є відсутність централізованої системи «довготривалого зберігання» електронних документів. Існуючі підходи до оцифрування та зберігання документів є фрагментованими, що призводить до складнощів у забезпеченні надійності та цілісності архівних матеріалів. В умовах тривалого воєнного стану в Україні ці проблеми стають ще більш актуальними, вимагаючи термінового перегляду і вдосконалення системи зберігання цифрових копій, включаючи створення розподіленої системи зберігання, яка забезпечувала б як централізоване, так і децентралізоване зберігання документів залежно від можливостей конкретних установ[24].

О. Бойко вважає, що зберігання електронних документів, як і в цілому процес цифровізації стикається з рядом викликів та перспектив, що впливають на подальший розвиток цієї галузі. Швидке зростання кількості кібератак та витоків даних робить нагальним захист електронних документів, а також розробку нових технологій шифрування та виявлення вразливостей. Розширення обсягів електронних документів створює проблеми з їх обробкою та зберіганням, для яких необхідно розвивати хмарні технології, методи стиснення та архівування. Крім того, вимоги законодавства, такі як GDPR в Європейському Союзі, ставлять перед компаніями зобов'язання забезпечення конфіденційності та захисту персональних даних[3].

Але з іншого боку, на думку фахівця, є й позитивні перспективи для розвитку цієї галузі. Розвиток технологій штучного інтелекту та аналітики даних дозволяє полегшити обробку та аналіз великих обсягів електронних документів, що сприяє ефективному управлінню інформацією. Зростання мобільності працівників і користувачів підвищує вимоги до доступності електронних документів у будь-якому місці та в будь-який час, стимулюючи розробку мобільних додатків для роботи з електронними документами. Стандартизація та забезпечення сумісності між різними системами та форматами електронних документів сприяють покращенню обміну даними та їхньої безпеки[29].

Л.В. Дідух та Н.В. Залєток, у своєму дослідженні визначили кілька основних проблем, які необхідно вирішити в майбутньому для успішної цифровізації архівних документів. Відсутність чинного законодавства щодо створення та функціонування цифрового фонду користування документами НАФ є значною перешкодою. Також, велика кількість архівних установ через нестачу матеріально-технічного та кадрового забезпечення не можуть організувати ефективний облік та зберігання цифрових копій, а деякі навіть не мають можливості створити такий фонд взагалі. Проблемою є також організація автоматизованого управління цифровими копіями фонду користування документами НАФ[14].

Ще однією серйозною на їх думку проблемою є активне використання вітчизняними архівами ненадійних носіїв інформації для довгострокового зберігання цифрових копій, таких як оптичні диски, що може призвести до втрати даних. Усі ці проблеми потребують розробки та впровадження нових методів і технологій для забезпечення надійного зберігання та доступу до цифрових архівів, а також створення відповідного законодавчого забезпечення та підтримки з боку держави і наукової спільноти.

Наталія Залєток розім із фахівчиною Євгенію Чорноморець виявили що важливою проблемою є відсутність інтегрованої системи надання електронних архівних послуг. Зараз ці послуги надаються через вебсайти окремих архівних установ, що не об'єднані в єдину систему. Це призводить до децентралізації та різного підходу до надання послуг, ускладнюючи доступ користувачів до інформації та ресурсів. Особливо великі труднощі виникають на обласному рівні, де фінансування архівів обмежене і залежить від місцевих бюджетів та програм інформатизації[21].

Також фахівчині вказують на проблеми з матеріально-технічним та кадровим забезпеченням архівів, що значно ускладнює впровадження електронних послуг. Недостатність фінансування обмежує можливості у наборі персоналу, оновленні обладнання та підвищенні кваліфікації працівників. Ці обмеження призводять до того, що архіви, які змогли залучити

додаткові кошти з різних джерел, мають значно кращі можливості для впровадження електронних послуг. Таким чином, для успішного розвитку цифрових архівних послуг необхідно створити інтегровану систему, що об'єднує всі архівні установи, та забезпечити достатнє фінансування і підтримку на державному рівні[20].

Створення цифрових архівів у закладах вищої освіти (ЗВО) стикається з рядом викликів. По-перше, це технічні питання, що потребують дорогого обладнання для сканування та програмного забезпечення для цифровізації документів. Додатково, для впровадження цифрових архівів необхідно навчати персонал новим технологіям і процесам, що потребує значних ресурсів і часу. По-друге, фінансові обмеження часто стримують цифровізацію, оскільки архіви часто працюють з обмеженими бюджетами, що ускладнює придбання необхідного обладнання та програмного забезпечення, а також фінансування навчання персоналу. Але перспектива розвитку архівів ЗВО існує[33].

Покращення управління цифровізацією дозволить збільшити доступ громадян до архівних матеріалів, підвищити задоволеність послугами та полегшити пошук інформації. Це також сприятиме монетизації архівних послуг, більш ефективному використанню наявних ресурсів та залученню додаткового фінансування через гранти та інші форми підтримки. Окрім того, цифровізація архівів допоможе зберегти культурну спадщину та зробити її доступною для широкого кола користувачів, включаючи науковців, студентів та дослідників[34].

Незважаючи на вищеперлічені проблеми, перспективи розвитку цифровізації є надзвичайно обнадійливими. Цифрові архіви можуть забезпечити широкий доступ до культурної спадщини, сприяти збереженню унікальних документів і надихати на нові наукові дослідження. Вдосконалення менеджменту цифровізації може значно підвищити задоволеність громадян архівними послугами, створити можливості для монетизації архівних послуг, а також спростити доступ до архівних даних як

для громадян, так і для дослідників. Крім того, активне використання цифрових технологій у популяризації архівної діяльності, наприклад, через соціальні мережі та освітні проекти, може залучити нові покоління до вивчення історії та культурної спадщини, що сприятиме збереженню і передаванню знань майбутнім поколінням.

У галузі цифровізації архівів Наталія Залеток вважає, що поточні програми інформатизації передбачають переведення архівних документів у електронну форму, створення електронних інформаційно-пошукових систем, а також розбудову техніко-технологічної інфраструктури. Ці заходи спрямовані на підвищення збереженості документів Національного архівного фонду та надання електронних послуг користувачам, що є одним із ключових напрямків розвитку е-культури згідно зі Стратегією формування інформаційного суспільства в Україні[21].

Використання сучасних ІКТ у діяльності архівів, за словами Залеток, дозволить значно покращити здійснення їх соціально-комунікативної функції та підвищити якість обслуговування користувачів. Однією з основних перспектив вона бачить впровадження єдиної інтегрованої платформи, такої як ARCHIUM, яка вже використовується окремими архівами та має плани на розширення. Це дозволить створити централізовану систему, що забезпечить ефективне управління архівними документами, уніфікацію форм надання послуг та полегшить доступ користувачів до цифрових архівних матеріалів.

Т.М. Деркач, Т.А. Дмитренко та І. Мосесян бачать великі перспективи у цифровізації архівної справи. Інформатизація архівної справи, на їхню думку, є комплексною системою організаційних, науково-методичних та технологічних заходів, що забезпечують створення локальних та централізованих баз даних. Вона передбачає формування національної архівної інформаційної системи, що покращить облік і доступ до архівних документів, а також інтеграцію архівних ресурсів у світові інформаційні мережі[10].

Основна мета інформатизації архівної справи, на думку дослідників, полягає в оптимізації зберігання документів та захисту національних інтересів в архівній справі. Вони вважають, що комп'ютеризація управлінських функцій, комплектування архівів та створення електронних систем архівних довідників суттєво покращить ефективність роботи архівів. Використання комп'ютерних технологій для копіювання та створення електронних копій документів значно спростить доступ до архівних матеріалів[10].

Науковці наголошують, що впровадження інформатизації архівної справи в Україні є невіддільним від світових процесів у цій галузі. Вони зазначають, що розвиток архівних інформаційних систем у світі, передусім у країнах з провідними інформаційними технологіями, став значним стимулом для України. Тому, для успішної цифровізації архівної справи в Україні, необхідно продовжувати розробку національних архівних інформаційних систем, забезпечувати надійне технічне і програмне забезпечення, а також адаптувати міжнародний досвід до вітчизняних умов.

Ігор Резнік вбачає важливі перспективи у розвитку архівної справи через інтеграцію новітніх технологій і поділяє ідею Т.М. Деркач, Т.А. Дмитренко та І. Мосесян, зокрема цифровізацію архівних процесів. Реалізація проекту «Комплексна система інформатизації ЦДАМЛМ України» та інших інформаційних ресурсів на його думку дозволяє ефективно зберігати і дистанційно надавати доступ до архівних документів. Застосування онлайн-сервісів та розширення можливостей пошуку значно полегшують роботу дослідників і громадськості[10;84].

Фахівець вважає, що подальший розвиток архівної справи залежить від залучення молодих фахівців, що допоможуть прискорити процеси оцифрування та модернізації. Водночас важливим є пошук додаткових фінансових ресурсів через співпрацю з благодійними організаціями та участь у грантових програмах, що можуть сприяти розвитку цифрової архівної інфраструктури, особливо в умовах нинішньої економічної ситуації та військових викликів.

Висновки до розділу 3

Цифровізація архівної справи в сучасній Україні є важливим етапом на шляху до збереження національної культурної спадщини та покращення доступу до історичних документів. У процесі впровадження цифрових технологій досягнуто значних успіхів: створені електронні ресурси, що дозволяють зручний пошук та доступ до архівних фондів, розроблені національні стандарти електронного документообігу, а також запроваджено інтегровані платформи, такі як ARCHIUM, для об'єднання архівних установ у єдиний інформаційний простір.

Проте процес цифровізації стикається з низкою викликів. Серед основних проблем виділяються: відсутність єдиної системи довготривалого зберігання електронних документів, недостатнє фінансування та технічна база архівних установ, правові та етичні аспекти, зокрема щодо конфіденційності та захисту авторських прав, та фрагментація систем надання електронних послуг.

Попри складнощі, перспективи розвитку архівної цифровізації в Україні залишаються обнадійливими. Подальший розвиток пов'язаний із впровадженням сучасних технологій, активним залученням міжнародного досвіду, стандартизацією архівних процесів і пошуком додаткових джерел фінансування. Цифрові архіви вже сьогодні сприяють популяризації історії, покращують доступ до культурної спадщини та надихають наукові дослідження, що підкреслює їхню ключову роль у формуванні інформаційного суспільства в Україні. Для успішної реалізації стратегії цифровізації необхідно подолати технічні, кадрові та фінансові бар'єри, а також забезпечити належний рівень підтримки з боку держави. Це створить передумови для повноцінного функціонування архівної системи у цифрову епоху.

ВИСНОВКИ

Цифровізація є ключовим фактором трансформації сучасного суспільства, який безпосередньо впливає на розвиток архівної справи в Україні. Аналіз основних аспектів кваліфікаційної роботи дозволив сформулювати наступні висновки щодо стану, викликів і перспектив цифровізації архівної справи в контексті суспільного розвитку.

Архівна справа в Україні є невіддільною частиною національної інформаційної інфраструктури та культурної спадщини. Її модернізація у цифровому вимірі передбачає впровадження новітніх технологій з метою збереження, обліку та використання документів. Чинна нормативно-правова база архівної справи забезпечує правові підстави для цифровізації, проте потребує вдосконалення, щоб відповідати викликам сучасності. Закони України «Про Національний архівний фонд і архівні установи», «Про інформацію» та інші документи створюють базу для впровадження електронного документообігу та захисту архівних даних. Водночас, подальший розвиток вимагає адаптації до європейських стандартів у сфері збереження цифрових даних.

Українське суспільство перебуває на етапі активної цифровізації, що проявляється у створенні електронного урядування, онлайн-сервісів і цифрових архівів. Така трансформація сприяє демократизації доступу до інформації, підвищенню ефективності управління архівами та інтеграції в міжнародний інформаційний простір. Успіх цифрових проєктів загальнодержавного масштабу, зокрема платформ електронного документообігу та відкритих архівних баз даних, демонструє важливість державної підтримки та фінансування для забезпечення сталого розвитку цифрових ініціатив.

Особливу увагу слід приділити викликам, які стоять на шляху цифровізації архівної справи. До них належать технічна застарілість

обладнання, недофінансування галузі, відсутність єдиних стандартів зберігання цифрових документів і ризики інформаційної безпеки. Військові дії в Україні додатково загострили ці проблеми, поставивши під загрозу фізичне збереження багатьох архівних фондів. У цих умовах критично важливими є створення резервних копій документів, використання хмарних технологій та впровадження надійних методів кіберзахисту.

Упровадження цифрових технологій у сферу архівної справи відкриває нові можливості для розвитку галузі. Оцифрування документів та створення електронних архівів забезпечують доступ до історичних матеріалів навіть у віддалених регіонах і спрощують процеси пошуку, аналізу та використання інформації. Інновації сприяють інтеграції українських архівів до світової інформаційної системи, роблять архівну інформацію більш доступною для науковців, освітян і широкої громадськості.

Стратегічними цілями цифровізації архівної справи є розробка національних стандартів електронного документообігу, адаптація кращих світових практик у сфері збереження та обробки архівних даних, а також популяризація архівних матеріалів через цифрові платформи. Важливими ініціативами є створення онлайн-каталогів, віртуальних архівів, інтеграція з європейськими системами архівів і організація тематичних виставок. Це сприятиме не лише збереженню документальної спадщини, але й підвищенню громадської обізнаності щодо важливості архівів як частини культурного надбання.

Україна має значний потенціал для лідерства в сфері цифровізації архівів серед країн Східної Європи. Для досягнення цієї мети необхідно забезпечити системну підготовку кадрів, модернізацію технічної інфраструктури архівів та підвищення рівня міжвідомчої співпраці. Інвестиції в цифрові технології дозволять підвищити якість архівних послуг, спростити доступ до документів та гарантувати їх довготривале збереження навіть у критичних умовах.

Загалом, цифровізація архівної справи є невід'ємною частиною сучасного інформаційного суспільства, яка сприяє збереженню історичної пам'яті, розвитку науки і культури та інтеграції України в глобальний інформаційний простір. Вона є одним із головних інструментів у досягненні національної інформаційної безпеки та культурної незалежності, що особливо актуально в умовах сучасних викликів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. 80 мільйонів документів: Як диджиталізуються українські архіви.
URL: <https://gigacloud.ua/blog/kejsi/80-miljoniv-dokumentiv-jak-didzhitalizujutsja-ukrainski-arhivi> (дата звернення: 15.08.2024).
2. Бездрабко В. Архів, архівіст, архівна культура: ідея, метафора, постання майбутнього образу. *Архіви України*. 2019. Вип. 2. № 319. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/55> (дата звернення: 07.08.2024).
3. Бойко О. Р. Електронний документ: вітчизняний та міжнародний досвід зберігання інформації. *Вісник Харківської державної академічної культури*. 2024. № 65. С. 25-36. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/307594> (дата звернення: 24.09.2024).
4. Боряк Г. Десять років інформатизації архівної справи в Україні: проблеми, здобутки, перспективи. *Архівознавство, Археографія. Джерелознавство*. Вип. 5. 2002. С. 9–18. URL: <https://old.archives.gov.ua/Publicat/Researches/Doslidz-Boryak.php> (дата звернення: 18.08.2024).
5. Василенко Д., Бутко Л. Пріоритетні напрями цифровізації архівної справи. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2021. № 4. С. 32–38. URL: https://elib.nakkim.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4129/Bibliotekoznavstvo_4_21-32-38.pdf?sequence=1&isAllowed=y (дата звернення: 19.08.2024).
6. Воронкова В., Каганов Ю., Метеленко Н. Г. Формування цінностей цифрового суспільства і цифрової людини в умовах глобалізації та Industry 4.0. *Humanities Studies*. № 11(88). 2022. URL: <http://humstudies.com.ua/article/view/261854> (дата звернення: 12.07.2024).
7. Галузева програма стандартизації у сфері архівної справи та діловодства. УНДІАСД. URL:

<https://undiasd.archives.gov.ua/doc/Galuzeva%20programa.pdf> (дата звернення: 21.07.2024).

8. Державна архівна служба України. URL: <https://archives.gov.ua> (дата звернення: 16.06.2024).

9. Державна архівна служба України. Цифрові копії метричних книг Державного архіву в Автономній Республіці Крим. URL: https://db.archives.gov.ua/metric-books/?arch_id=11 (дата звернення: 16.06.2024).

10. Деркач Т., Дмитренко Т., Мосесян І. Новітні інформаційно-аналітичні технології в архівній галузі. URL: https://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PolntNTU/4230/1/%D0%94%D0%BC%D0%B8%D1%82%D1%80%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE_%D0%94%D0%B5%D1%80%D0%BA%D0%B0%D1%874.pdf (дата звернення: 22.07.2024).

11. Деякі питання документування управлінської діяльності: постанова Кабінету Міністрів України від 17.01.2018 № 55. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/55-2018-%D0%BF#Text> (дата звернення: 14.06.2024).

12. Дідух Л. В. Дослідження методики оцифрування аудіовізуальних документів Національного архівного фонду. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Інноваційні трансформації ресурсів і послуг»*. 2022. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/144> (дата звернення: 07.08.2024).

13. Дідух Л. В. Ініціативне документування – актуальний вид діяльності сучасних архівних установ. *Міжнародна наукова конференція «Бібліотека. Наука. Комунікація. Актуальні питання збереження та інноваційного розвитку наукових бібліотек»*. 2023. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1720> (дата звернення: 07.08.2024).

14. Дідух Л., Залєток Н. Досвід українських архівів у створенні цифрового фонду користування документами Національного архівного фонду. *Архіви України*. 2019. Вип. 1. № 318 (січень – березень). URL:

<https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/51> (дата звернення: 07.08.2024).

15. Дія. Державні послуги онлайн. URL: <https://diia.gov.ua/> (дата звернення: 23.07.2024).

16. ДСТУ 2732:2023. Діловодство й архівна справа. Терміни та визначення понять. [Чинний від 2024-03-01]. Вид. офіц. Київ, 2023. 31 с. URL: https://zakon.isu.net.ua/sites/default/files/normdocs/dstu_2732-2023.pdf (дата звернення: 24.06.2024).

17. Дубов, Д., Ожеван, О., Гнатюк, С. Л. Інформаційне суспільство в Україні: глобальні виклики та національні можливості: аналітичний доповідь. Київ: НІСД. 2020. URL: https://niss.gov.ua/sites/default/files/2011-02/dubov_infsus-31058.pdf (дата звернення: 23.07.2024).

18. Енциклопедія сучасної України. *Encyclopedia of Modern Ukraine*. URL: <https://esu.com.ua/article-12462> (дата звернення: 23.07.2024).

19. Ємельянова Т. Погляд на ранню історію аудіовізуального архівування в Україні. *Архіви України*. 2022. Вип. 3. № 332. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/163> (дата звернення: 09.08.2024).

20. Залєток Н., Чорноморець Є. Практичні проблеми впровадження електронних послуг в архівних установах України. 2023. 206 с. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=8pZiJLIAAAAJ&cstart=20&pagesize=80&citation_for_view=8pZiJLIAAAAJ:ye4kPcJQO24C (дата звернення: 07.08.2024).

21. Залєток Н., Чорноморець Є. Сучасний стан упровадження електронних послуг центральними та обласними державними архівними установами України. *Архіви України*. 2023. Т. 1. № 334. С. 27–40. URL: https://scholar.google.com.ua/citations?view_op=view_citation&hl=uk&user=8pZiJLIAAAAJ&citation_for_view=8pZiJLIAAAAJ:5awf1xo2G04C (дата звернення: 09.08.2024).

22. Ільганаєва В. Інформаційне суспільство – перша фаза епохи знань. URL: <https://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-persha-faza-epochi-znan/>. (дата звернення: 23.07.2024).

23. Ковтанюк Ю. Актуальні питання збереженості фондів архівів, бібліотек і музеїв як установ культури в умовах воєнного стану. *Бібліотечний вісник*. 2024. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/bv_2024_2_4 (дата звернення: 07.08.2024).

24. Ковтанюк Ю. Від концепції зберігання документів в електронній формі до нормативно правової бази створення національних архівних та бібліотечних інформаційних ресурсів. *Український журнал з бібліотекознавства та інформаційних наук*. 2024. № 13. URL: <http://librinfosciences.knukim.edu.ua/article/view/307129> (дата звернення: 07.08.2024).

25. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

26. Концепція розвитку архівної справи до 2026 року: проєкт. Державна архівна служба України. URL: https://archives.gov.ua/wp-content/uploads/18.10_SURGe_Концепція-розвитку-2026.pdf (дата звернення 23.06.2024).

27. Кострюліна П. Значимість проблематики архівної цифровізації в сучасній Україні. *Студії з інформаційної науки, соціальних комунікацій та філології в сучасному світі: Збірник матеріалів II Всеукраїнської НПК з міжнародною участю (24 жовтня 2024 року, Київ)*. Київ, 2024. (збірник у друці).

28. Кострюліна П. Платформа Дія як засіб документно-інформаційного обміну між владою та громадянами в Україні. *Дебют : збірник тез доповідей студентів факультету філології та масових комунікацій за результатами участі в Декаді студентської науки 2024 / За заг. ред. к. політ.*

н., проф. Трофименка М. В., д. е. н., проф. О.В. Булатової. Київ, Маріупольський державний університет, 2024. С. 13-15.

29. Кравець Р. Б., Бойко П. О., Марковець О. В. Електронний архів як засіб швидкого доступу до управлінської інформації. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2023. Т. 19. № 4. С. 14-21. URL: <https://bdi.com.ua/uk/journals/tom-19-4-2023/yelektronny-arkhiv-yak-zasib-shvidkogo-dostupu-do-upravlinskoji-informatsiyi> (дата звернення: 24.07.2024).

30. Крилова Ю. Інформаційне (цифрове) суспільство: політико-правовий аспект впровадження. *Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова*. Вип. 27. 2020. URL: <https://sj.udu.edu.ua/index.php/pnspd/article/view/858/780> (дата звернення: 12.07.2024).

31. Кужда Т. Луциків І. Дослідження стану та перспектив цифрового розвитку в Україні. *Галицький економічний вісник*. 2022. № 5-6. С. 78-79. URL: <https://galicianvisnyk.tntu.edu.ua/pdf/78-79/1119.pdf> (дата звернення: 12.07.2024).

32. Курило В. Г., Комова М. В. Інтеграція програмних засобів оцифрування документів в електронну систему архіву. *Вісник Харківської державної академічної культури*. 2024. № 65. С. 97-207. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/307706> (дата звернення: 24.07.2024).

33. Максименко Ю. Інформаційне суспільство в Україні: стан та перспективи становлення. URL: <https://goal-int.org/informacijne-suspilstvo-v-ukraini-stan-ta-perspektivi-stanovlennya/> (дата звернення: 12.07.2024).

34. Марковець О. В., Горова В. О., Бойко П. О. Створення електронного архіву закладу вищої освіти: особливості оцифрування службових документів та програмна реалізація інформаційного ресурсу. *Вісник Харківської державної академічної культури*. 2024. № 65. С. 208-226. URL: <http://v-khsac.in.ua/article/view/307710> (дата звернення: 24.07.2024).

35. Медична інформаційна система: впровадження електронної системи охорони здоров'я «eHealth». URL: <https://ehealth.gov.ua/> (дата звернення: 23.07.2024).
36. Міжархівний пошуковий портал. URL: <https://searcharchives.net.ua/>
37. Міністерство цифрової трансформації України. URL: <https://thedigital.gov.ua/> (дата звернення: 12.07.2024).
38. Мураховська Л. П., Суслов В. С., Горовой О. І., Христофоров В. О. Розвиток цифрового суспільства в умовах воєнного стану. *Український журнал прикладної економіки та техніки*. 2022. № 4. URL: <http://ujae.org.ua/rozvytok-tsyfrovogo-suspilstva-v-umovah-voennogo-stanu/> (дата звернення: 12.07.2024).
39. Національна бібліотека України ім. Ярослава Мудрого. Бібліотека «Культура України». URL: <https://elib.nlu.org.ua/> (дата звернення: 12.07.2024).
40. Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського. Історико-культурні ресурси. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/node/1540> (дата звернення: 12.07.2024).
41. Огляд заходів цифрової трансформації економіки України в умовах воєнного стану. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/ohlyad-zakhodiv-tsyfrovoyi-transformatsiyi-ekonomiky-ukrayiny-v-umovakh> (дата звернення: 12.07.2024).
42. Онищенко О. С. Наукові архівні комплекси: тенденції і проблеми розвитку. URL: <http://conference.nbuv.gov.ua/report/view/id/1504> (дата звернення: 24.07.2024).
43. Патряк О. Цифрове суспільство: стан та перспективи розвитку. URL: <https://bdi.com.ua/uk/journals/tom-20-2-2024/tsifrove-suspilstvo-stan-ta-perspektivi-rozvitku>. (дата звернення: 12.07.2024).
44. Перемога наукових розробок УНДІАСД у конкурсі наукових праць з архівознавства. URL: <https://undiasd.archives.gov.ua/index.php?m=547> (дата звернення: 07.08.2024).

45. Перчук О., Вовченко Р., Артюх О. Особливості впровадження цифровізації документообігу в державних установах (на прикладі бібліотек та архівів). *Економіка та суспільство*. 2023. №53. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2684> (дата звернення: 25.07.2024).

46. Петрова І., Кострюліна П. Цифрові ресурси українських архівів. *Культура та інформаційне суспільство XXI століття*. Матеріали міжнар. наук.-теорет. конф. молодих учених, 18–19 квітня 2024 р. У 2 ч. Ч. 2 / За ред. Н. Рябухи та ін. Харків : ХДАК, 2024. С. 176-177.

47. Піжук О. Цифрове суспільство як нова парадигма розвитку цивілізації XXI століття. *Academia*. 2022. №2(9) С. 75-86. URL: <http://surl.li/gtproi> (дата звернення: 12.07.2024).

48. Політанський В. Інформаційне суспільство в Україні: від зародження до сьогодення. *Науковий вісник Ужгородського Національного університету*. Серія: Право. 2017. Вип. 42. №16. URL: <http://surl.li/xjauiq> (дата звернення: 12.07.2024).

49. Положення про Державну архівну службу України: постанова Кабінету Міністрів України від 21.10.2015 № 870. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/870-2015-%D0%BF#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

50. Положення про організацію роботи архівів: наказ Міністерства юстиції України від 27.05.2015 № 797/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0624-15#Text> (дата звернення: 22.06.2024).

51. Положення про умови зберігання документів Національного архівного фонду: наказ Міністерства юстиції України від 02.03.2015 № 296/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-15#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

52. Положення про Центральний державний архів вищих органів влади та управління України: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2016 № 3909/5. URL: <https://tsdavo.gov.ua/wp->

content/uploads/2021/11/polozhennya-cdavo_2016-1.pdf (дата звернення: 24.06.2024).

53. Положення про Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки: наказ Міністерства юстиції України від 21.07.2022 №3061/5. URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/polozhennya-pro-arhiv/> (дата звернення: 24.06.2024).

54. Положення про Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2016 №3913/5. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2021/01/polozhennia-pro-tdamlm-ukrainy.pdf> (дата звернення: 24.06.2024).

55. Положення про Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів: наказ Міністерства юстиції України від 21.07.2022 №3062/5. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/polozhennya-pro-arhiv/> (дата звернення: 24.06.2024).

56. Положення про Центральний державний історичний архів України, м. Львів: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2016 №3912/5. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/Docs/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%BF%D1%80%D0%BE%20%D0%A6%D0%94%D0%86%D0%90%D0%9B.PDF> (дата звернення: 24.06.2024).

57. Положення про Центральний державний історичний архів України, м. Київ: наказ Міністерства юстиції України від 29.12.2016 №3910/5. URL: https://cdiak.archives.gov.ua/files/Polozhennya_pro_arhiv.pdf (дата звернення: 24.05.2024).

58. Положення про Центральний державний науково-технічний архів України: наказ Міністерства юстиції України від 16.11.2020 №3967/5. URL: https://cdnta.archives.gov.ua/wp-content/uploads/2023/10/20201116_3967_5.pdf (дата звернення: 24.05.2024).

59. Порядок державного обліку документів Національного архівного фонду : наказ Міністерства юстиції України від 27.09.2013 № 2045/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1695-13#n14> (дата звернення: 12.05.2024).

60. Порядок підготовки архівними установами документів Національного архівного фонду до експонування на виставках та в інших інформаційних заходах : наказ Міністерства юстиції України від 01.09.2014 № 1445/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1072-14#n13> (дата звернення: 12.07.2024).

61. Порядок роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання : наказ Міністерства юстиції України від 11.11.2014 № 1886/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1421-14#Text> (дата звернення: 15.06.2024).

62. Правила роботи архівних установ України : наказ Міністерства юстиції України від 08.04.2013 № 656/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0584-13#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

63. Про вивезення, ввезення та повернення культурних цінностей : Закон України від 21.09.1999 № 1068-XIV. Дата оновлення: 13.02.2020. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1068-14#Text> (дата звернення: 30.06.2024).

64. Про доступ до публічної інформації : Закон України від 13.01.2011 № 2939-VI. Дата оновлення: 08.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2939-17#Text> (дата звернення: 12.07.2024).

65. Про електронні документи та електронний документообіг : Закон України від 22.05.2003 № 851-IV. Дата оновлення: 01.08.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/851-15#Text> (дата звернення: 15.07.2024).

66. Про затвердження Положення про архів Маріупольського державного університету: протокол Вченої ради МДУ від 26.12.2023 № 8. URL: <https://mu.edu.ua/storage/MSU/documents/pidrozdily/2024/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%BE%D0%B6%D0%B5%D0%BD%D0%BD%D1%8F%20%D0%>

BF%D1%80%D0%BE%20%D0%B0%D1%80%D1%85%D1%96%D0%B2%20%D0%9C%D0%94%D0%A3.pdf (дата звернення: 11.05.2024).

67. Про затвердження Порядку користування документами Національного архівного фонду, що належать державі, територіальним громадам: наказ Міністерства юстиції України від 19.11.2013 №2438/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1983-13#Text> (дата звернення: 24.10.2024).

68. Про затвердження Порядку приймання-передавання електронних документів Національного архівного фонду на постійне зберігання: наказ Міністерства юстиції України від 30.12.2020 №4555/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1317-20#Text> (дата звернення: 24.10.2024).

69. Про затвердження Правил організації діловодства та архівного зберігання документів у державних органах, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах і організаціях: наказ Міністерства юстиції України від 18.06.2015 № 1000/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0736-15#Text> (дата звернення: 24.10.2024).

70. Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах : Закон України від 05.07.1994 № 80/94-ВР. Дата оновлення: 01.07.2022. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80/94-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

71. Про захист персональних даних : Закон України від 01.06.2010 № 2297-VI. Дата оновлення: 27.04.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2297-17#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

72. Про інформацію: Закон України від 02.10.1992 № 3005-IX. Дата оновлення: 21.03.2023. № 3005-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2657-12#Text> (дата звернення: 16.10.2024).

73. Про Концепцію Національної програми інформатизації : Закон України від 04.02.1998 № 75/98-ВР. Дата оновлення: 01.01.2022. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/75/98-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 07.06.2024).

74. Про Національний архівний фонд і архівні установи: Закон України від 24.12.1993 № 3814-ХІІ. Дата оновлення: 21.06.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3814-12#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

75. Про оптимізацію системи центральних державних архівів: постанова Кабінету Міністрів України від 28.06.2022 № 732. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/732-2022-%D0%BF#Text> (дата звернення: 18.10.2024).

76. Про охорону культурної спадщини : Закон України від 08.06.2000 № 1805-ІІІ. Дата оновлення: 02.10.2023. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1805-14#Text> (дата звернення: 30.07.2024).

77. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2021 році та пріоритети на 2022 рік. Державна архівна служба України. 94 с. URL: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2021/zvit2021-archiv.pdf> (дата звернення: 09.08.2024).

78. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2022 році та пріоритети на 2023 рік. Державна архівна служба України. 79 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2022/Zvit_2022_archiv.pdf (дата звернення: 09.08.2024).

79. Про роботу Укрдержархіву, архівних установ і спеціальних установ страхового фонду документації у 2023 році та пріоритети на 2024 рік. Державна архівна служба України. 39 с. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/sites/1/17-civik-2018/zvit2023/zvit_archiv_2023.pdf (дата звернення: 07.08.2024).

80. Про стан і перспективи впровадження електронного документообігу та створення електронних архівів: рішення Колегії Державного комітету архівів України від 16.12.2003. URL:

<https://old.archives.gov.ua/Law-base/SCAU/index.php?2003-12-16-decision> (дата звернення: 24.07.2024).

81. Про схвалення Стратегії здійснення цифрового розвитку, цифрових трансформацій і цифровізації системи управління державними фінансами на період до 2025 року та затвердження плану заходів щодо її реалізації: розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 № 1467-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-strategiyi-zdijsnennya-cifrovogo-rozvitku-cifrovih-transformacij-1467r-171121> (дата звернення: 12.07.2024).

82. Про функціонування офіційного вебпорталу Державної архівної служби України : наказ Державної архівної служби України від 16.08.2021 №91. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0091843-21#Text> (дата звернення: 24.07.2024).

83. Публічний звіт Голови Укрдержархіву Хромова А.В. про підсумки діяльності Державної архівної служби України у 2019 році. Державна архівна служба України. 64 с. URL: https://old.archives.gov.ua/Public-info/2020_02_12_pub_zv.pdf (дата звернення: 27.07.2024).

84. Резнік І. Роль і функції архіву в добу інформаційного суспільства: нові тенденції і підходи (з досвіду ЦДАМЛІМ України 2012–2022 рр.). *Архіви України*. 2023. №. 3(336). С. 55-73. URL: <https://au.archives.gov.ua/index.php/au/article/view/208> (дата звернення: 09.08.2024).

85. Решітко С. Застосування інформаційних технологій у практичній роботі архівних установ. Тернопіль: Західноукраїнський національний університет, 2021. 68 с. URL: <http://surl.li/ekultx> (дата звернення: 28.07.2024).

86. Стратегія розвитку архівної справи до 2025 року. Державна архівна служба України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/strategiya-rozvitku-arhivnoyi-spravi-do-2025-roku> (дата звернення: 29.08.2024).

87. Україна приєдналася до Європейського Блокчейн Партнерства в статусі спостерігача. *Урядовий портал*. 2022. URL:

<https://www.kmu.gov.ua/news/ukrayina-priyednalasya-do-yevropejskogo-blokchejn-partnerstva-v-statusi-sposterigacha> (дата звернення: 12.07.2024).

88. Українська цифрова бібліотека. URL: <https://ubi.org.ua/uk/activity/ukra-nska-cifrova-biblioteka> (дата звернення: 23.07.2024).

89. УНДІАСД. <https://undiasd.archives.gov.ua/> (дата звернення: 23.07.2024).

90. УНДІАСД. Інформація про семінари з документознавства першої половини 2024 року. <https://undiasd.archives.gov.ua/> (дата звернення: 23.07.2024).

91. Філіппова Л. Цифрові архіви в сучасному суспільстві: термінологічний та змістовний аспект. *Бібліотекознавство. Документознавство. Інформологія*. 2018. №2. С. 6-11.

92. Ханжина К. В. Інформаційно-комунікаційні технології в архівній справі. *Journal of Information Technologies and Applied Sciences*. 2024. С.180-182. URL: <https://jitas.donnu.edu.ua/article/view/15978> (дата звернення: 30.07.2024).

93. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. URL: <https://tsdavo.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).

94. Центральний державний архів громадських об'єднань та україніки. URL: <https://tsdahou.archives.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).

95. Центральний державний архів-музей літератури і мистецтва України. URL: <https://csamm.archives.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).

96. Центральний державний аудіовізуальний та електронний архів України. URL: <https://tsdaea.archives.gov.ua/2022/08/30/czentralnyj-derzhavnyj-kinofotofonoa/> (дата звернення: 16.10.2024).

97. Центральний державний історичний архів України, м. Київ. URL: <https://cdiak.archives.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).

98. Центральний державний історичний архів України, м. Львів. URL: <https://tsdial.archives.gov.ua/index.html> (дата звернення: 16.08.2024).

99. Центральний державний науково-технічний архів України. URL: <https://cdnta.archives.gov.ua/> (дата звернення: 16.08.2024).
100. Цифрова інновація для нової України – проєкт, спрямований на підтримку цифрової трансформації та інновацій у сфері громадського управління. URL: <https://www.giz.de/en/downloads/giz2024-en-GovTech-factsheet.pdf> (дата звернення: 23.07.2024).
101. Цифровізація як етап становлення цифрового суспільства знань. URL: <https://lexinform.com.ua/dumka-eksperta/tsyfrovizatsiya-yak-etap-standovlennya-tsyfrovogo-suspilstva-znan/> (дата звернення: 12.07.2024).
102. Цифровізація: переваги та шляхи подолання викликів. URL: <https://razumkov.org.ua/statti/tsyfrovizatsiia-perevagy-ta-shliakhy-podolannia-vyklykiv> (дата звернення: 12.07.2024).
103. Шаповал Н., Федосєнко М., Грибановський О., Терещенко О. Повоєнне відновлення України. Нові ринки та цифрові рішення. 2022. 28 с. URL: <https://kse.ua/wp-content/uploads/2022/09/Digital-instruments-in-Ukrainian-recovery.pdf> (дата звернення: 12.07.2024).
104. EdEra – освітня онлайн-платформа з навчальними матеріалами. URL: <https://www.ed-era.com> (дата звернення: 23.07.2024).
105. Harris, M., Levene, M., Zhang, D., & Levene, D. Comparing «parallel passages» in digital archives. *Journal of Documentation*. 2019. №76 (1). p. 271–289.
106. Prometheus – українська платформа масових відкритих онлайн-курсів. URL: <https://prometheus.org.ua> (дата звернення: 23.07.2024).